

Periodinio leidinio turinio kiekybinė analizė: 1920–1940 m. „Trimito“ atvejis

Dr. Vytautas Jokubauskas

Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, H. Manto g. 84, Klaipėda

El. p. pilsotas@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-5578-4880

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas atrinktų reikšminių žodžių vartojimas Lietuvos šaulių sąjungos savaitraštyje „Trimitas“ 1920–1940 m. Tai kiekybiniu turinio analizės metodu paremtas tyrimas, kurį atliktus apskaičiuotas ir palygintas tarpusavyje skirtingų reikšminių žodžių vartojimas „Trimite“ tarpukariu ir vartojimo pokyčiai per du dešimtmečius. Kiekybiniai pokyčiai susiejami su politiniais, o reikšminių žodžių vartojimo dažnumo pavienės padidėjimo anomalijos atskleidžiamos per kokybinę turinio analizę. Tyrimas parodė dalies reikšminių žodžių maždaug tolygų paplitimą visą tarpukarį, keturis reikšminius žodžius galima susieti su labai konkrečiais politiniais procesais ir santykių pokyčiais su Vokietija bei Ukrainos išlaisvinimo judėjimu, o vidiniam vartojimui skirtų reikšminių žodžių vartojimas tam tikrais atvejais reikšmingai skiriasi XX a. 3-iajame ir 4-ajame dešimtmečiais.

Esminiai žodžiai: *Trimitas, turinio kiekybinė analizė, reikšminiai žodžiai, Lietuvos šaulių sąjunga, ideologijos, Lietuva tarpukariu.*

Annotation. The article analyses the use of selected keywords in the Lithuanian Riflemen's Union weekly "Trimitas" in 1920–1940. The study is based on a quantitative method of content analysis, which calculated and compared the use of different key words in "Trimitas" in the interwar period and the changes in consumption over two decades. Quantitative changes are associated with specific political events, and individual anomalies in the frequency of keyword use are revealed through qualitative content analysis. The study showed an even distribution of some keywords throughout the interwar period. The four keywords can be linked to very specific political processes and changes in relations with Germany and the Ukrainian liberation

movement, and the use of keywords for internal use in some cases differed significantly in the 1930s and 1940s.

Keywords: „Trimitas”, quantitative content analysis, keywords, Lithuanian Riflemen’s Union, ideologies, Lithuania in the interwar period.

XXI a. plintant IT, reikšminiai žodžiai vis plačiau imti vartoti praktikoje, pagal juos ieškoma ir atrenkama svarbi informacija. Jau tapo įprasta vartojant reikšminius žodžius ir, pvz., pasitelkus „Google“ siūlomą paieškos paslaugą rasti reikiamą informaciją. Minėta kompanija kai kada skelbia, kaip kinta įvairių reikšminių žodžių vartojimas, ypač po tam tikrų rezonansinių globalių įvykių, kai milijonai žmonių vienu metu ima domėtis tuo pačiu dalyku. Net apie ekonomikos recesijos tikimybę diskutuojama remiantis vartojamais reikšminiais žodžiais „Google“¹. Istorijos mokslas, susidurdamas su dideliais šaltinių kiekiais, vis plačiau pasitelkia naujausių technologijų teikiamas galimybes. Tai atveria naujų metodologinių priemonių galimybes, analizuojant senas akademinės problemas ir taip verifikuojant hipotezes. Šio tyrimo atveju pasitelkdami kiekybinę turinio analizę nagrinėsime tarpukariu Lietuvoje ėjusio Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) leidinio „Trimitas“ turinį, taip praplėsdami tarpukario visuomenių diskursų tyrimų lauką ir pateikdami naujų kiekybinių duomenų. Tikslas – išanalizuoti ir pristatyti susistemintus kiekybinius duomenis, susijusius su tarpukariu egzistavusiomis ideologijomis ir Lietuvos vidaus bei užsienio politikoje svarbiais klausimais, palyginti jų atžvilgiu neutralių reikšminių žodžių kontekste, akmeninei bendruomenei, atskleidžiant, kaip tarpukariu kiekybiškai kito mūsų atrinktų reikšminių žodžių vartojimas „Trimite“.

Anot sociologo Vaido Morkevičiaus, „kiekybinė turinio analizė neabejotinai atskleidžia savo stipriąsias savybes ten, kur reikia atlikti platų, išsamų, ilgalaikį, praeities įvykius nagrinėjantį, į socialinį pasaulį nesikišantį ir (ar) pakartotinį itin gausios socialinės komunikacijos bei socialinių prasmų turinio tyrimą“. Jo nuomone, šis metodas tinka diskurso tyrimams, kur susiduriama su milžiniškais tekstinių duomenų klodais, „kurių turinį sunku nagrinėti ne tik kitais kiekybiniais metodais, bet ir kokybiškai“². Sociologo nuomone, „kiekybinė turinio analizė galėtų (ir turėtų) būti taikoma ir humanitariniuose moksluose, nes iš esmės jokių (nei teorinių, nei metodologinių, nei metodinių) kliūčių tam nėra“³. Išties matematiniai metodai taikytini istorijos tyrimuose, „jei įmanoma įtraukti į mokslo apyvartą masinę statistinę informaciją, užkoduotą masiniuose šaltiniuose, kurie būtent ir atspindi masinius socialinius reiškinius“⁴. Tai atitinka šio tyrimo

---

¹ „Google“ paieškos apie krizę kol kas nesignalizuoja, 2019, liepos 25 [žr. 2019 12 13]. < <https://www.vz.lt/rinkos/2019/07/25/google-paieskos-apie-krize-kol-kas-nesignalizuoja> >.

² MORKEVIČIUS, Vaidas. *Terra incognita: kiekybinė viešosios politikos diskurso turinio analizė. Viešoji politika ir administravimas*, 2005, Nr. 11, p. 79.

³ Ten pat, p. 76.

⁴ EIDUKEVIČIUS, Rimantas; JUKNEVIČIENĖ, Danguolė; KOSAREVA, Natalija; PAMERNECKIS, Stanislovas. *Matematinė statistika istorijoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 51–52.

pobūdį, o priegios ir metodo pasirinkimas suteikia naujumo istorijos mokslo bei LŠS istorijos tyrimų kontekste.

Tyrimo šaltinis (priedų 1-oji lentelė) – „Trimitas“, kuris leistas 1920–1940 m., iš viso 1021 numeris, iš jų tyrime panaudoti 995 numeriai (t. y. 97,45 proc.), bendra apimtis – 29 384 puslapiai (įskaitant viršelius). Leidinio patikrintų puslapių vienerių metų numeriuose skaičius svyruoja nuo 620 (1920 m.) iki 1895 (1928 m.), vidurkis – 1399 puslapiai. Per „Trimitą“ skleistų idėjų paplitimui įtakos turėjo šio leidinio tiražas. 1920–1928 m. jo tiražas svyravo nuo 4 iki 6,5 tūkst., 1930 m. jis šoktelėjo ir 1936–1938 m. buvo 20 tūkst., nuo 1939 m. – jau 25 tūkst.⁵ Šis leidinys, žinoma, buvo oficialus Lietuvos šaulių sąjungos ryporas, naudotas šaulių idėjoms skleisti. LŠS sudėtyje jau 1920 m. buvo įkurtas Propagandos ir literatūros skyrius, jam pavesta koordinuoti pilietinės, demokratinės ir valstybinės propagandos reikalus, vykdyti kultūrinę ir švietėjišką veiklą, užsiimti leidyba. 1923 m. dėl lėšų stygiaus skyrius išformuotas, o 1927 m. LŠS štabe atkurtas kaip Kultūros ir propagandos skyrius⁶.

Istorikas Jonas Matusas 1939 m. išleistoje šaulių istorijoje pažymėjo, kad tik 1929 m. „Trimito“ turinyje „daugiau pasukama šauliška linkme“ ir „ideologiniai straipsniai pastūmėti į priekį“. Pvz., apie 1926 m. turinį („tvarką“) J. Matusas rašė: „Maždaug šitokia: savaitės įvykiai, įvairios žinios, seimas ir įstatymai, spauda, laisvoji tribūna, šaulių reikalai, korespondencijos, įvairenybės, poilsio valanda, knygos reikalai, redakcijos atsakymai, turinys. Gale kartais įterpiama klausimai ir atsakymai. Poezijos, apysakos ir šiaip straipsniai ėjo po žinių.“⁷ Naujausioje, LŠS istorijai skirtoje Mindaugo Nefo monografijoje, pratarmėje įvardijant, jog tai „dovana sąjungai gražaus jubiliejaus proga“, analizuojamos ir „Trimito“ leidybos problemos bei jo turinys. Istorikas M. Nefas, apibendrinamas „Trimito“ leidybą tarpukariu, teigė: „Vis dėlto, statistiniai duomenys, bylojantys, kad tik mažiau kaip pusė visų šaulių prenumeruodavo savo laikraštį <...> leidžia teigti, jog daugeliui šaulių „Trimitas“ nebuvo paveiki šaulių idėjų sklaidos priemone. Galima teigti, jog likusiai visuomenei (ne šauliams) ji buvo dar mažiau paveiki. Vienareikšmiško atsakymo nėra. Neabejotina ir tai, jog „Trimitą“ skaitė ne tik šauliai, bet ir platesnės visuomenės grupės. <...> [Ir] šalia ginklo jis [„Trimitas“, – aut.] simbolizavo kitą dalį šaulių veiklos – kultūrinę, informacinę, per kurią buvo auklėjami ne tik šauliai, bet ir į laikraščio skaitytojų gretas patekusi visuomenės dalis.“⁸ Žinoma, diskutuotina, ar „tik“, ar „net“ rašyti prieš faktą, kad beveik pusė šaulių 1939 m. pabaigoje prenumeravo „Trimitą“. Be to, „Trimito“ prenumeravimas į namus ir jo skaitymas – du skirtingi dalykai, nes leidinį buvo galima

⁵ MATUSAS, Jonas. Šaulių sąjungos istorija. Kaunas: Šaulių sąjungos leidinys, 1939, p. 149.

⁶ NEFAS, Mindaugas. *Dvasios aristokratai. Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m.* Vilnius: Versus, 2019, p. 258–259.

⁷ MATUSAS, Jonas. Šaulių sąjungos istorija. Kaunas: Šaulių sąjungos leidinys, 1939, p. 123.

⁸ NEFAS, Mindaugas. *Dvasios aristokratai. Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m.* Vilnius: Versus, 2019, p. 271.

skaityti ir darbe, bibliotekoje (tarpukariu buvo mažiausiai 996 šaulių bibliotekos⁹) arba pasiskolinus iš kaimynų, pagaliau mokantis galėjo šventadienio popietę garsiai skaityti „Trimitą“ analfabetams (ši problema tarpukariu Lietuvoje tebebuvo aktuali). Todėl, matyt, „Trimito“ (ir jame skleistų idėjų) poveikis tiek šauliams, tiek bendrai Lietuvos visuomenei tarpukariu sunkiai išmatuojamas.

Absoliutūs skaičiai nėra pakankami palyginimui, nes ignoruojamos kitos su jais susijusios aplinkybės. Netolygumui pašalinti skaičiuojami santykiniai rodikliai, kurie užtikrina, kad duomenys būtų palyginami. Vėliau jau skaičiuojami šių santykinų rodiklių vidurkiai, kurie naudojami bendrųjų tendencijų analizei. Skaičiuojamas ne reikšminių žodžių vidurkis, tekęs vienam puslapiui, bet reikšminių žodžių santykis vienam puslapiui. Be to, paplitusi statistikos rodiklių forma yra vidurkiai, kurie pateikia statistinės visumos tiriamo požymio bendrą charakteristiką tam tikru laikotarpiu ir vieta. Laikoma, kad požymio vidutinis dydis yra tipinis tiriamajam reiškiniui¹⁰. Tyrimo metu surinkti kiekybiniai duomenys susistemunami ir pateikiami prieduose: 2-oje lentelėje apskaičiuojami reikšminių žodžių vartojimo 1 puslapyje vidurkiai (3-ioji lentelė) per metus (nes skiriasi „Trimito“ puslapių skaičius skirtingais metais), taip pat viso tiriamo periodo vidurkiai (tais atvejais, kai tai korektiška atsižvelgus į nuokrypius, variabilumą ir variacijos koeficientus)¹¹. Daugumos tyrimui atrinktų reikšminių žodžių vidurkis kaip duomenų padėties charakteristika netinka analizei, nes šio reikšminio žodžio duomenys pasiskirstę netolygiai, o variacijos koeficientas ≥ 1 , todėl patikimai vidurkius galima apskaičiuoti „istor-“, „žyd-“, „propag-“. Taigi šis tyrimas tam tikra prasme priskirtinas kliometrijos kryptčiai. Kiekybinei analizei (pasitelkus *Find* funkciją *Open Full Reader Search*) buvo naudojami pdf. formatu (*Adobe Acrobat Portable Document Format*) „Trimito“ numeriai, prieinami <https://www.epaveldas.lt/home>. Paieškos rezultatai peržiūrėti, nes su tos pačios šaknies esama ir kitos prasmės žodžių, pvz., įrašius „Ukrain-“, tarp rezultatų pateko ir „cukrainės“, arba „žyd-“ paieška pateikė ne tik žydų, bet ir visus žydėjimo variantus ir t. t. Kita problema, į kurią atkreipėme dėmesį, tai turinio prasmė (tai susiję su Lietuvos nepriklausomybės karu, karais ir kovomis), nes įrašę „nepriklausomybės kar-“ gavome ir „karius“ arba Estijos, Latvijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir kitų šalių karus, kaip ir su „kov-“, – ne tik Lietuvos nepriklausomybės kovos, bet ir kitų šalių, be to, ir kovotojai pateko tarp paieškos rezultatų. Todėl paieškos rezultatai buvo peržiūrėti ir atmetami tie, kurie pagal prasmę nesusiję su tyrime pasirinktais reikšminiais žodžiais. Tenka pastebėti,

⁹ Plačiau žr.: SINKEVIČIUS, Klemensas. *Lietuvos šaulių sąjungos bibliotekos (1920–1940)*. Vilnius: Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2007.

¹⁰ MARTIŠIUS, Stanislovas Algimantas. *Statistikos metodai socialiniuose, ekonominiuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, p. 220.

¹¹ Plačiau apie matematinius metodus žiūrėti: EIDUKEVIČIUS, Rimantas; JUKNEVIČIENĖ, Danguolė; KOSAREVA, Natalija; PAMERNECKIS, Stanislovas. *Matematinė statistika istorijoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998; BAGDANAČIUS, Juozas; ŠLAUDYTIS, Vytautas; VAITELIENĖ, Angelė. *Statistikos metodai socialiniuose-ekonominiuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007.

kad reikšminių žodžių paieškos rezultatams įtakos turėjo „Trimito“ skenavimo kokybė (kai kur paieška neįmanoma 100 proc., nes programa neatpažįsta žodžių), todėl ateityje verifikuojant tyrimą duomenys gali kisti. Kiekybinės turinio analizės metu buvo atrinkti reikšminiai žodžiai su visomis galimomis galūnėmis, pvz., „bolševi-“ (tiek būdvardžiai, tiek daiktavardžiai, tiek veiksmažodžiai): bolševikai, bolševikų, bolševikas, bolševizmas, bolševikavo ir t. t., arba priešdėliais, pvz., anti- ir kt. Bet atmesti kitos prasmės žodžiai, pvz., „nepriklausomybės kov-“ paieškos metu atmesti „kovotojai“, nes tikslas buvo atskleisti terminų „nepriklausomybės karas“, „karai“ ir „kovos“ populiarumo dinamiką.

Reikšminių žodžių patekimą į šią publikaciją (nes tyrimo metu buvo surinkti duomenys apie didesnio jų skaičiaus vartojimo tarpukariu „Trimite“ dažnumą) lėmė aktualumas plačiajai visuomenei ir akademinėi bendruomenei (išsakyta konferencijoje¹² skaitant pranešimą, kurio pagrindu parengtas straipsnis), istoriografijos kontekstas ir galimybės plėtoti tyrimus bei reikšminių žodžių palyginamumas. „Istorij-“ pasirinktas kaip neutralus reikšminis žodis (galintis reikšti ir mokslą, ir pasakojimą, pvz., angl. *history* arba *story*), siekiant įvertinti dinamiką ir pokyčius per du dešimtmečius, greta buvo tikrinamas ir reikšminis žodis „Lietuv-“ (bet jo analizės rezultatų (dėl duomenų gausos) nepateikiame šiame straipsnyje). Abiem atvejais pastebimas skirtumas tarp 3-iojo ir 4-ojo dešimtmečių. Abiem atvejais dešimtmečių duomenys skiriasi dvigubai (1920–1929 m. „Lietuv“ – 34 537, o „istorij-“ – 1361, o 1930–1940 m. – atitinkamai 88 870 ir 3097). Šie duomenys jau atkreipia dėmesį į tai, kad galbūt bendrai kinta komunikacijos pobūdis „Trimite“. Reikšminius žodžius, susijusius su Lietuvos nepriklausomybės karu (karais ar kovomis), lėmė 1919–1920 m. karo šimtmetis, kurį mini Lietuvos visuomenė ir institucijos, taip pat XXI a. Lietuvos politinės ir visuomeninės aktualijos įvedė reikšminius žodžius „partiz-“, „Ukrain-“ bei „žyd-“. Kiti du – „patriot-“ ir „propag-“ – tai XXI a. viešojo diskurso kontekste teigiamos ir neigiamos konotacijų žodžiai, kurios tarpukariu buvo kitokios.

1938 m. pabaigoje istorikas Zenonas Ivinskis, remdamasis filosofu Stasiu Šalkauskiu, teigė, kad „civilizuota barbarija yra sudėta iš kelių elementų – komunizmo, nacionalsocializmo ir fašizmo“¹³. Ir visos trys ideologijos turėjo tam tikros įtakos tarpukario Lietuvos visuomenei ir politinei raidai. Taigi analizuojant tarpukario Lietuvos spaudos leidinį, reikšminių žodžių „komunis(z)-“ ir „bolševi-“, kaip ir „fašis(z)-“ bei „nacionalsoc-“, „vokietinin-“ ir „hitlerinin-“, pasirinkimą lėmė minėtas įvardytų ideologijų aktualumas tarpukario Lietuvoje ir akademinis interesas atskleisti, kaip šie su ideologine konotacija susiję reikšminiai žodžiai dažnai vartoti „Trimite“ tarpukariu ir ar galėjo būti ryšio su tarptautiniais politiniais procesais. Dar du reikšminius žodžius („šaulišk-“ ir „sušaul-“)

¹² Lietuvos šaulių sąjungos 100-mečiui Kaune 2019 m. lapkričio 21–22 d. vyko tarptautinė konferencija *Paramilitarism and the Lithuanian Riflemen's Union: historical challenges and activity ideas*, kurioje straipsnio autorius skaitė pranešimą Lietuvos šaulių sąjungos savaitraščio „Trimitas“ tarpukariu raktiniai žodžiai turinio analizei.

¹³ Lietuvos valstybės saugumo departamento raportas, 1938 m. LCVA, f. 438, ap. 1, b. 1173, l. 17.

lėmė Lietuvos šaulių sąjungos įkūrimo 100-metis ir pastaraisiais metais didėjantis šios organizacijos populiarumas visuomenėje, siekiant atskleisti, kaip dažnai šaulių ideologijos kontekste reikšminiai žodžiai vartoti tarpukariu „Trimate“.

Atsižvelgdami į kiekybinę turinio analizę, paremtą statistinių metodų taikymu, straipsnį suskirstėme tam tikra prasme istorijos moksle ir Lietuvos istoriografijos kontekste neįprastai, į tris dalis – įvadą, kuriame pristatome tyrimo pobūdį, patį šaltinį, duomenų imtį ir metodus; analitinėje dalyje pateikiamos duomenų interpretacijos, trečioje – priedai, kurie yra pagrindinė šio tyrimo empirinė dalis, nes būtent duomenimis, paimtais iš priedų, paremtos interpretacijos bei išvalgos antroje dalyje ir apibendrinimuose. Be to, priedai gali būti vertingi ir kitiems mokslininkams, remiantis jais ir naujai interpretuojant savo tyrimuose. Esamos istoriografijos kontekste straipsnis yra naujas, nes kiekybiniu požiūriu „Trimitas“, kaip ir kiti tarpukario Lietuvos periodiniai leidiniai, nėra analizuotas.

* * * * *

Atlikę 13 atrinktų reikšminių žodžių paiešką „Trimito“ numeriuose, išleistuose 1920–1940 m., ir susisteminę duomenis galime juos nagrinėti įvairiais pjūviais. Šiuo atveju pasirinkome du: pirmiausia palyginti tarpusavyje, kaip skiriasi šių reikšminių žodžių vartojimas tarpukariu (1–3 diagramos), po to pažvelgti, kaip kiekvieno reikšminio žodžio vartojimas kito per du dešimtmečius. Pirmuoju atveju palyginame reikšminius žodžius (kartu ir tam tikras plačias tematikas) tarpusavyje, įvertiname, kas buvo populiariau, t. y. dažniau rašyta. Antruoju atveju lyginame, kaip kinta reikšminio žodžio vartojimas, t. y. kokia jo dinamika. Tai mums leidžia ne tik išvelgti pokyčius, bet ir susieti juos su politiniais, ekonominiais, socialiniais procesais. Taigi palyginame ir įvardijame galimus priežastinius ryšius.

Tarp analizuotų reikšminių žodžių populiariausi yra „žyd-“ (4754) ir „istorij-“ (4458 kartai). Taip pat greta paminėtini „komuniz(s)-“ ir „bolševi-“¹⁴ (13 diagrama), kurie gali turėti ir skirtingas konotacijas, ir vartojami kaip sinonimai. Apskritai 1920–1940 m. šie abu reikšminiai žodžiai buvo pavartoti 6144 kartus, atskirai „komuniz(s)-“ 2482 kartus (40,4 proc.), o „bolševi-“ 3662 kartus (59,6 proc.). Labai panašus pagal dažnumą ir reikšminių žodžių „šaulišk-“ (3004), „partiz-“ (2913) ir „Ukrain-“ (2627) vartojimas. Vienu atveju aiškus partizanų aktualizavimas tokiu pat mastu, kaip šauliškumas, o kitu atveju atsiskleidžia paramos Ukrainos išlaisvinimo judėjimui ir apskritai ukrainiečių problemoms mastas. XXI a. diskurse labai skirtingų konotacijų (neigiamos vartojant žodį „propaganda“ ir teigiamos vartojant „patriotizmas“) reikšminiai žodžiai „propag-“ (1973)

¹⁴ Žinoma, greta paminėtinas ir „soviet-“ reikšminis žodis, bet jis dažniausiai vartotas valstybei – Sovietų Rusijai ar sovietų valdžiai SSRS, o ne ideologinei srovei, politinei partijai įvardyti.

ir „patriot-“ (1879) vartoti vienodai dažnai. Taigi tiek propaganda, tiek patriotiškumas tarpukario „Trimito“ puslapiuose yra kiekybiškai vienodos problemos.

Kita populiarumu panaši reikšminių žodžių grupė yra susijusi su ideologijomis ir partiškumu: „nacionalsoc-“ (934), „fašis(z)-“ (546) bei „vokietinin-“ ir „hitlerinin-“ bendrai aptikti 677, o atskirai atitinkamai „vokietinin-“ 404 ir „hitlerinin-“ 273. Abu šie reikšminiai žodžiai glaudžiai susiję su politine įtampa Klaipėdos krašte ir Vokietija, greta aktualus ir ideologiją atspindėjęs reikšminis žodis „nacionalsocializmas“, galima jų ir bendra statistika, tarp jų aukšti koreliacijos koeficientai¹⁵, nors koreliacija¹⁶ neatskleidžia priežastinių ryšių (o tai svarbu istorijos mokslo kontekste), tik parodo statistinį ryšį tarp dviejų matematinių duomenų grupių. Be to, tenka pažymėti, kad „vokietinin-“ ir „hitlerinin-“ reikšminių žodžių vartojimas „Trimite“ XX a. 4-ojo dešimtmečio pabaigoje sumažėjo arba jie net visai dingo iš „Trimito“ puslapių, o „nacionalsoc-“ kaip įvardijantis Vokietijos valdančiąją politinę jėgą išliko, nors vartojimas sumažėjo (20–21 diagramos). Analizuotas ir palyginti retai sutinkamas reikšminis žodis „sušaul-“, kuris „Trimite“ atsiranda 1923 m., bet kiek dažniau pradėtas vartoti tik XX a. 4-ojo dešimtmečio antrojoje pusėje. Tai, žinoma, susiję su pakitusia geopolitine ir nacionalinio saugumo padėtimi, siekiu į LŠS pritraukti kuo daugiau naujų narių.

Dėl akademinės ir visuomeninės svarbos valstybingumo atkūrimo ir ginkluotos kovos 100mečio kontekste nepriklausomybės „karo“, „karų“ ir „kovų“ reikšminių žodžių vartojimas (22–23 diagramos) ateities tyrimuose galėtų būti analizuojamas plačiau. „Trimite“ tarpukariu, remiantis šio tyrimo rezultatais, bendrai visi trys variantai pavartoti 625 kartus, bet dominuoja „kovos“ (512 kartų, arba 81,92 proc.), „karas“ (58 kartai, 9,28 proc.) ir „karai“ (55 kartai, 8,8 proc.) vartoti maždaug vienodai. Nepriklausomybės kovų dažnesnį vartojimą galėjo lemti ir kiek platesnė šių žodžių reikšmė, apimanti ne tik karo veiksmus 1919–1920 m., bet galimai pastangas ir įsitraukimą į Lietuvos valstybingumo atkūrimą.

Kitas susistemintų statistinių duomenų analizės pjūvis atliekamas naudojant diachroninio¹⁷ lyginimo metodą. Taip nustatomi tyrimui atrinktų reikšminių žodžių vartojimo „Trimite“ pokyčiai per du dešimtmečius, o tai pokyčius leidžia susieti su politiniais, socialiniais, ekonominiais procesais valstybėje ir visuomenėje. Pateikti duomenys atskleidžia, kad net politine bei ideologine prasmėmis gana neutralus reikšminis žodis „istorij-“ (4–5 diagramos) tarpukariu „Trimite“ vartojamas netolygiai, matome du pakilimus, vieno jų pikas – 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, todėl susidomėjimas istorine asmenybe lėmė ir šio reikšminio žodžio vartojimo dažnumą. Tai, žinoma, tik viena iš galimų priežasčių. Kitas pakilimas prasideda 1935 m. Tai galėjo lemti daug priežasčių,

¹⁵ Koreliacijos koeficientai (skaičiavimas atliktas naudojant *Microsoft Office Excel 2003* programą (funkcijos) tarp „vokietinin-“ ir „hitlerinin-“ $r = 0,73$; tarp „vokietinin-“ ir „nacionalsoc-“ $r = 0,76$; tarp „hitlerinin-“ ir „nacionalsoc-“ $r = 0,91$.

¹⁶ Terminas „koreliacija“ humanitariniuose moksluose dažnai perkeliamas ir vartojamas neatliekant jokių skaičiavimų, bet tik kaip įžvalga ar (ne)matomo ryšio (ne)buvimo pabrėžimas.

¹⁷ NORKUS, Zenonas; MORKEVIČIUS, Vaidas. *Kokybinė lyginamoji analizė*. Kaunas: Lietuvos HSM duomenų archyvas, 2011, p. 23–24.

paminėsiu dvi. Pirmiausiai tai Karo istorijos skyriaus Kariuomenės štabe suformavimas ir jo aktyvi veikla, nes apskritai Lietuvos kariuomenėje, o ir Lietuvos šaulių sąjungoje istorija (ypač karo) buvo domimasi¹⁸. Antroji galima priežastis įvardijama J. Matuso pasakymas: „„Trimate“ dažnai pasirodo istorinių rašinių. Tam daug padeda Sąjungos vado plk. Pr. Saladžiaus istorinė nuovoka ir mūsų praeities darbų ir žygių meilė“¹⁹. Plk. Pranas Saladžius LŠS vadovauti pradėjo 1935 m. Bet kokiu atveju matome (4–5 diagramos), kad reikšminis žodis „istorija“ „Trimate“ dažniau vartojamas XX a. 4-ajame dešimtmetyje, palyginti su 3-uoju.

Reikšminių žodžių „komuniz(s)-“ ir „bolševi-“ (12–13 diagramos) vartojimas „Trimate“ pastebimas visą tarpukarį, tačiau kelerius metus jų ryškiai padažnėja. Pirmiausia plačiau kaip pavyzdį paanalizuosime reikšminio žodžio „bolševi-“ vartojimą, kuris „Trimate“ išsiskiria 1921 m. – iš viso 388 kartus. Išanalizavus turinį pavyko nustatyti, kad dalimis 6 „Trimito“ numeriuose (Nr. 17–22) buvo publikuoti B. Ronio „Atsiminimai iš kovų su bolševikais“. Juose reikšminis žodis „bolševi-“ paminėtas 122 kartus, t. y. 31,44 proc. visų paminėjimų „Trimate“ 1921 m. Taigi reikšminio žodžio populiarumo padidėjimą lėmė vieno kario prisiminimai. Šio reikšminio žodžio vartojimas „Trimate“ išskirtinai didelis ir 1934 m. (742 kartai). Siekdami nustatyti priežastinį ryšį detaliau analizavome minėtų metų „Trimito“ numerius ir nustatėme, kad reikšminis žodis vartojamas netolygiai, pvz., Nr. 4 ir Nr. 5 šio reikšminio žodžio aptikti nepavyko, o Nr. 42 jau pavartojamas 40 kartų, Nr. 35–39 kartus ir t. t. Reikšminio žodžio padažnėjimo 1934 m. priežastis – aktyvus dviejų autorių straipsnių publikavimas ir platus žodžio „bolševikų“ vartojimas. Pirmiausia tai ats. mjr. Petro Gudelio straipsnis „Vasaros rytų partizanai“, kuris „Trimate“ 1934 m. buvo publikuojamas dalimis 26 numeriuose (Nr. 19–25; 27–35; 37–39; 41–46; 49–50). Atlikus paiešką, šio straipsnio tekstuose pavyko aptikti 486 kartus reikšminį žodį „bolševi-“. Tai sudaro 65,5 proc. visų tais metais „Trimate“ per paiešką rastų šio reikšminio žodžio pavartojimų. Galima paminėti, kad 1921 m. „Trimate“ pavyko aptikti tik 22 „raudonar-“ (raudonarmiečiai) pavartojimus ir dar 11 Raudonosios armijos paminėjimų. Analogiškai 1934 m. „Trimate“ pavyko aptikti tik 33 „raudonar-“ (raudonarmiečiai) pavartojimus ir dar 26 Raudonosios armijos paminėjimus. Iš teksto galime suprasti, kad, matyt, rašiniuose nebuvo skirtumo tarp Raudonosios armijos ir joje tarnavusių raudonarmiečių bei bolševikų (tai, žinoma, gerokai platesnės reikšmės žodis):

¹⁸ Plačiau žr.: JUZEFOVIČIUS, Romualdas. Istorinė švietėjiška karo mokslų draugijos veikla 1923–1933. *Karo archyvas*, 2002, t. XVII, p. 181–194; JUZEFOVIČIUS, Romualdas. *Lietuvos humanitarų mokslo organizacijos (1918–1940)*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007, p. 95–97; 120–126; VAIČENONIS, Jonas. Lietuvos karo istorijos tyrimų organizavimas 1918–2008 metais. *Istorija*, 2009, t. LXXIII, Nr. 1, p. 59–67; JOKUBAUSKAS, Vytautas. Karo istorija ir jos svarba Lietuvos kariuomenei tarpukariu. *Karo archyvas*, 2017, t. XXXII, p. 161–217; JOKUBAUSKAS, Vytautas. Activities of the History Section of the Society of Military Sciences in Lithuania (1923–1933). *Vēsture: avoti un cilvēki XXI = History: Sources and People*, vol. XXII, Daugavpils, 2019, p. 94–101; JOKUBAUSKAS, Vytautas. Karo istorija tarpukariu Lietuvoje ir dvi Karo mokslų draugijos (1921–1933 m.). *Istorija*, 2018, t. CXII, Nr. 4, p. 33–66.

¹⁹ MATUSAS, Jonas. Šaulių sąjungos istorija. Kaunas: Šaulių sąjungos leidinys, 1939, p. 136.

„Rusų raudonoji armija (bolševikai) okupavo Latvijos šiaurę ir 1919 m. sausio 3 dieną įėjo į Rygą.“²⁰ Arba Juozui Purickui „Trimite“ aprašant Lenkijos kaltinimus Lietuvai: „1918 metų gale lietuviai, kurie tada buvo Vilniuje, neparodė jokio pasipriešinimo: ateinantiems bolševikams ir geruoju užleido Vilnių raudonajai armijai. Tuo tarpu bolševikų pajėgos buvo visai silpnos.“²¹ Kitas autorius, plačiai vartojęs „bolševiko“ reikšminį žodį, yra jau minėtas Juozas Purickis (Vygandas), kuris kaip tik 1934 m. pabaigoje netikėtai mirė²². 1930 m. reikšminių žodžių „komuniz(s)-“ padaugėja (320 kartų) ir tai susiję su tekstais, kuriuose skelbiamos užsienio šalių naujienos. 1937 m. „Trimite“ taip pat dažniau vartotas „komuniz(s)-“ (226 kartai). Tai lėmė Mykolo Biržiškos dalimis 41 numeryje publikuotas straipsnis „Iš 1919–1920 m. Vilniaus darbo atsiminimų“, nes šiuose tekstuose 1937 m. (straipsnio 2 dalys publikuotos ir 1938 m.) reikšminis žodis „komuniz(s)-“ paminėtas 154 kartus. Tai 68,14 proc. visų paminėjimų tais metais. Lygiagrečiai M. Biržiška vartoja ir kitą mūsų analizuojamą reikšminį žodį „bolševi-“ – iš viso 25 kartus (iš 107). Tai 23,36 proc. tais metais „Trimite“ aptiktų „bolševi-“.

XX a. 3-iojo dešimtmečio pabaigoje išaugo įtampa tarp Lenkijos ir Lietuvos, diplomatinė konfrontacija vos neatvedė iki karinio konflikto. Tai, manytume, yra priežastis, lėmusi padidėjusį asmenų stojimą į Lietuvos šaulių sąjungą (ypač 1929 m.)²³ ir aktyvesnę rašymą apie partizanus „Trimite“, kurį matome šiame tyrime (11 diagrama). Panašų ryšį galima įžvelgti ir nuo maždaug 1933–1934 m., kuris priežastiniais ryšiais susieja santykių su Vokietija blogėjimą, šios šalies Lietuvai įvestas ekonomines sankcijas (prekybos ribojimus)²⁴. Vėlgi pastebimas aktyvesnis stojimas į LŠS. Lietuvos kariuomenė modernizuojama, rengiami nauji gynybos planai (plačiai analizuota istoriografijoje). Šiame kontekste trumpai ir sparčiai padidėja reikšminių žodžių „vokietininkai“ ir „hitlerininkai“ bei „nacionalsoc-“ (18–21 diagramos) vartojimas karinėje periodikoje. Panaši ir reikšminio žodžio „Ukrain-“ padėtis (17 diagrama). Jo vartojimas susijęs su Lietuvos valstybės aktyvia parama (bei ukrainiečių problemų nušvietimu spaudoje) Ukrainos išlaisvinimo judėjimui (taip siekiant savo politinių tikslų – atgauti Vilnių ir Gardiną²⁵) XX a. 3-iojo dešimtmečio pabaigoje ir 4-ojo dešimtmečio pirmojoje pusėje. Tačiau dėl Lenkijos kaltinimų Lietuvai remiant ukrainiečių kovotojus aktyvus rašymas „Trimite“ atslūgsta.

Glauštai pristatant kitų reikšminių žodžių populiarumą „Trimite“ 1920–1940 m., galima konstatuoti, kad reikšminis žodis „faši-“ (fašistai) vartojamas visą tarpukarį

²⁰ ZIEDUONIS, Indra. Latvija (vertė A. Kelmūtis). *Trimitas*, 1921, rugsėjo 10, Nr. 35 (55), p. 21.

²¹ PURICKIS, Juozas. Iš Vilniaus pagrobimo laikų. *Trimitas*, 1934, balandžio 5, Nr. 14, p. 271.

²² Dr. Juozas Purickis palaidotas. *Trimitas*, 1934, lapkričio 1, Nr. 44, p. 854.

²³ Problema plačiau analizuota žr.: JOKUBAUSKAS, Vytautas. Lietuvos šauliai tarpukariu: lietuviai, katalikai, visuomenės elitas. In *Paramilitarism in the Eastern Baltics, 1918–1940: Cases Studies and Comparisons = Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, vol. XXVIII). Ed. by V. JOKUBAUSKAS, V. SAFRONOVAS, V. VAREIKIS. Klaipėda, 2014, pp. 75–102.

²⁴ Plačiau žr.: JOKUBAUSKAS, Vytautas. *Netiesioginis poveikis ir Lietuvos karinis saugumas 1919–1940 m.* Klaipėda: Druka, 2019, p. 190–233.

²⁵ Ten pat, p. 246–250.

(14 diagrama), tik 1923 m., 1926 m. ir 1933 m. pastebimas suaktyvėjimas. Reikšminis žodis „žyd-“ (žydai) taip pat plačiai vartojamas abu dešimtmečius (6–7 diagramos), tik esama padažnėjimų – 1922 m., 1924 m. ir 1929 m., matyt, labiau susijusių su vidinėmis aktualijomis, o XX a. 4-ojo dešimtmečio viduryje tai jau europinių naujienų atspindys. Kartu pastebime, kad 1920–1921 m., 1930 m. ir 1939–1940 m., o ypač 1927 m., žydų reikšminis žodis „Trinite“ sutinkamas gerokai rečiau nei vidutiniškai. Penkis mūsų analizuotus reikšminius žodžius „vienija“ jų retumas XX a. 3iajame ir populiarumas 4-ajame dešimtmetyje, tai: „propag-“ (8–9 diagrama), „patriot-“ (10 diagrama), „partiz-“ (11 diagrama), „šaulišk-“ (15 diagrama), „sušaul-“ (16 diagrama). Tai vidinės komunikacijos, kuriai įtaką darė ir tarptautinė politika bei augančios grėsmės (ar jų suvokimas) nacionaliniam saugumui, Lietuvoje pokyčių rezultatas. Visa tai vyksta kintančios ir kaistančios politinės atmosferos Europoje kontekste, kai šalys masiškai ima modernizuoti savo kariuomenes, vyksta ginklavimosi varžybos ir pasirengimas naujam karui. Taigi retorika spaudoje ir politinės aplinkybės bei saugumo padėtis regione, manytume, yra glaudžiai susiję reiškiniai, nors ir nėra juodu ant balto parašyta šaltiniuose.

Plačiau priežastinių ryšių neanalizuosime, bet reikšminiai žodžiai nepriklausomybės „karas“, „karai“ ir „kovos“ (22–23 diagramos) dažniau pradėti vartoti nuo 1935 m., pikas pasiekiamas 1938 m. (tai valstybingumo atkūrimo dešimtmetis) ir 1939–1940 m. šių žodžių vartojimas pastebimai mažėja. Tokiems pokyčiams įtakos galėjo turėti ne tik nepriklausomybės dvidešimtmetis, idėja akmenimis su iškaltais užrašais paženklini Lietuvos Nepriklausomybės kovų vietas²⁶ ir karo istorijos skyriaus aktyvi veikla skatinant domėjimąsi istorija ir ypač Lietuvos nepriklausomybės karu. Be to, nepriklausomybės karas pasitelktas kaip „ištekis“ ugdant visuomenės patriotizmą²⁷, siekiant suartinti

²⁶ Bus paženklintos Nepriklausomybės kovų vietos. *Trimitas*, 1937, lapkričio 5, Nr. 44 (881), p. [1032].

²⁷ 1938 m. *Trinite* pristatant Širvintas buvo rašoma: „Ypatingai mums naudinga susipažinti su garbingų Nepriklausomybės kovų istorinėmis vietovėmis, kur mūsų pirmieji savanoriai, kariai ir partizanai savo galingomis ir kupinomis meilės tėvynei krūtinėmis užkirto kelią priešui ir iškovojo mums laisvę“: VIŠAKIS, J. Istorinė kovų vietovė. *Trimitas*, 1938, sausio 7, Nr. 1 (890), p. 14; Kitas pavyzdys, tai rekomendacijos, kur ir kaip kariuomenės ir visuomenės suartėjimo šventėje įteikti kariams ir šauliams visuomenės dovanojamus ginklus: „Vienu svarbiausių kariuomenės ir visuomenės dienos iškilmų punktų turėtų būti gyventojų suaukotų ginklų įteikimas kariuomenės ir šaulių daliniams. Juk kiekvieno mūsų kariuomenei ar šauliams paaukotas ginklas yra toji simbolinė grandis, kuri paskirus visuomenės narius, o per juos ir visą visuomenę, įjungia į bendrą ir didį krašto saugumo darbą. Visuomenės suaukotus ginklus kariuomenei ir šaulių daliniams reikėtų įteikti visų gyventojų akivaizdoje su išpūdingomis iškilmėmis. Geriausia šiuos ginklus būtų įteikti apylinkėje esančiose nepriklausomybės kautynių vietose, prie Laisvės paminklų arba ir kapinėse prie žuvusių ar mirusių savanorių kapų. Čia įteikti ginklai juos gavusiems kariams ar šauliams moraliai būtų svaresni, nes jau pati jų įteikimo vieta primintų šių ginklų paskirtį. Atrodo, kad ginklų įteikimas tokiose vietose galėtų krašto gyventojuose padaryti dar labiau gyvą tą didvyrišką dvasią, kuri viešpatavo mūsų nepriklausomybės kovų metais. O gyvenamasis momentas reikalauja, kad tokia savanoriška dvasia būtų kuo gyviausia kiekvienoje pastogėje ir liepsnotų kiekvieno tautiečio širdyje.“ GIRINIS, V. Kariuomenės ir visuomenės jėgų paradui artinantis. *Trimitas*, 1938, balandžio 28, Nr. 17 (906), p. 404.

visuomenę bei kariuomenę ir didinant karių bei šaulių motyvaciją²⁸ ginti Lietuvą. Reikšminio žodžio „kovos“ atveju galimas ir politinio elito (nes būta ir viešos kritikos dėl nepamatuoto atlygio ir privilegijų²⁹) bei kitų visuomenės grupių (ne tik fronte 1919–1920 m. kovojusių karių³⁰, štai apie 1918 m. Prienų tarybos pirmininką Juozą Brundžą „Trimate“ buvo rašoma, kad jis „žinomas Lietuvoje senas, energingas visuomenės veikėjas, Lietuvos nepriklausomybės kovotojas dar rusų laikais“³¹) suaktyvėjimas, bandant pabrėžti ir sureikšminti bendrą savo indėlį į kovą dėl nepriklausomybės.

Kaip pavyzdys pateikiamos moterys – akcentuojamas jų indėlis į nepriklausomybės kovas. 1938 m. „Trimate“ buvo rašoma: „Nepriklausomybės kovose lietuvės moterys yra daug prisidėjusios prie mūsų šalies laisvės atkovojo. Su skaudančia širdimi ir su ašaromis akyse jos siuntė savo sūnus ir vyrus į frontą. Namie pasilikusios jos stėjo išėjusių karan vyrų vietoje. Jos organizavo krašto gynimo komitetus, rūpinosi, kad jaunutė mūsų kariuomenė būtų aprenpta ir soti, siuvo šiltesnius drabužius, mezgė pirštines, padėdavo aprūpinti kariuomenę maistu ir visais kitais galimais būdais rėmė kariuomenę. Jaunoji mūsų kariuomenė jautė, kad už jos nugaros visa lietuvių tauta yra pasiryžusi žūtibūtinei kovai. <...> Lietuvės moterys buvo ir bus mūsų kariuomenės talkininkės kovoje už savo krašto laisvę.“³² 1938 m. rugsėjo 4 d. Radviliškyje mjr. Viktoras Čaplikas (Nepriklausomybės karo savanoris) skaitė paskaitą „Moters šaulės vaidmuo Nepriklausomybės kovose!“. Prelegentas išsamiai gyvais pavyzdžiais nušvietė, ką moterys nuveikė kovose už nepriklausomybę³³. 1938 m. lapkričio 20 d. Plungėje, „Aušros“ salėje, vyko valandėlė „Lietuve, budėk“, kurioje gydytoja ir poetė Agnietė Ambraziejūtė-Steponaitienė skaitė

²⁸ Pvz., apie karių drąsą buvo rašoma: „Pažvelkime į karo istorijos lapus. Juose rasime daug neginčijamų faktų – didvyriškų, narsių, kupinų drąsos ir pasiryžimo žygių, kur pasižymi atskiri individai bei atskiros valstybės. Būti drąsiam ir narsiam, tai be baimės eiti į priešą, su juo kautis, ligi kova bus laimėta. Ryškus drąsos ir narsumo bei pasiryžimo pavyzdys – mūsų nepriklausomybės kovos. Visos tautos savanorių pulkai drąsiai stėjo į nelygią sau kovą, dar narsiau kovėsi, net su keletu priešų, ir kovą laimėjo. Užtat šiandien gyvename nepriklausomą gyvenimą. <...> visada reikia ir gyvų pavyzdžių, kurie daugiau sugeba uždegti jausmus ir palieka amžiną atminimą. Tų pavyzdžių, tos dvasinės stiprybės ieškoti turime praeityje, dar gerai daugeliui atmenamoje praeityje – Nepriklausomybės kovose. <...> su skaisčia viltimi, ryžtumu ir sąmoninga drąsa renkimes visokiems netikėtumams. Semkimės tam stiprybės iš Nepriklausomybės kovų.“ JONAITIS, Antanas. Kovotojų drąsa. *Trimitas*, 1938, rugsėjo 22, Nr. 38 (927), p. 905–906.

²⁹ „Buvo ir tokių veiksmų, dėl kurių teisingumo bei socialumo rimtai buvo galima suabejoti. Sakykim, savanorio, fronto dalyvio, kuris pasiryžęs aukoti gyvybę už tautos laisvę, yra ne mažiau didvyriškai pasitar-nauta, kaip to, kuris kovojo tik popierinėmis priemonėmis, betgi jiedu kompensuojami būdavo nelygiai. Fronto savanoris gavo keletą ha žemės, o pirmieji politiniai veikėjai po visą dvarą. Šie nelygūs atpildai labai kompromitavo visuomeninį idealą“ ir t. t., plačiau žr.: STRAZDAS, Jurgis. Visuomeniškumo krizė. *Naujoji Romuva*, 1940, kovas, Nr. 12–13 (480–481), p. 246.

³⁰ Plačiau žr.: SAFRONOVAS, Vasilijus. Who fought for national freedom? On the significance of the Great War in interwar Lithuania. In *Bałytyckie i słowiańskie konteksty (nie)pamięci = The Baltic and Slavic contexts of (non-)memory* (Acta Baltico-Slavica, vol. 42). Red. m. KASNER; m. KVIETKAUSKAS. Warszawa, 2018, pp. 189–215.

³¹ BAGR., Z. Prienuose prieš 20 metų. *Trimitas*, 1938, rugpjūčio 4, Nr. 31 (920), p. 746.

³² DULSKYTĖ-KINDERIENĖ, Z. Moterys ir kariuomenė. *Trimitas*, 1938, gegužės 12, Nr. 19 (908), p. 464.

³³ PLSKS. P. Šaulės: Radviliškis. *Trimitas*, 1938, rugsėjo 22, Nr. 38 (927), p. 928.

„paskaitą apie moterų vaidmenį karo metu. Paskaitoje pažymėjo senovės moteris karžyges, paminėjo knygnešes, kurių tarpe pasižymėjusi ir Plungėje palaidota Magdalena Bonkaitė, nepriklausomybės kovose pasižymėjusi, ir išnagrinėjo lietuvių moters uždavinius tėvynės gynimo darbe“³⁴. Tai galima iliustruoti ir kitu, aukos pavyzdžiu. „Trimate“ buvo aprašyta, kaip 1923 m. balandžio 22 d. Aleksandravičių dvare 7 ginkluoti „lenkai“ kariai (partizanai) visi išprievartavo ir vienas iš jų nužudė 17 metų Veroniką Katulytę. Teigta, kad smurto ir egzekucijos metu kiti tuo metu dvare buvę asmenys buvo uždaryti rūsyje. Bet šio tyrimo kontekste aktualesnė yra retorika ir nepriklausomybės kovų kontekstas, todėl pacituosime ištrauką iš straipsnio: „Kaip kiekvienas karas, taip ir mūsų nepriklausomybės kovos pareikalavo daug gyvybių, daug kraujo, vargo ir skurdo. Su ginklu rankose žuvo mūsų kariai savanoriai. Savo krauju laistė tautos laisvės takus. Nepriklausomybės kovos pareikalavo ir beginklių žmonių gyvybių: senelių, moterų, vaikų. Tų kovų įvykiai yra sužymėti istorijoje, bet jie dar yra gyvi ir žmonių lūpose.“ Aprašyta ir merginos žūti: „Vienas lenkas griebė ją į glėbį. Verutė, matyt, sukaupusi visas jėgas dar išspruko iš žvėries rankų surikdama: „Neliesk manęs, lenke!“ Lenkai įsiuto. Pagriebę Verutę įmetė į lovą ir visi septyni patenkino savo gyvuliškus geidulius. <...> Lenkai, atlikę begėdiškai žiaurų darbą, tuo dar nepasitenkino. Vienas iš jų išsitraukė revolverį ir paleido į Verutės galvą keletą šūvių.“ O straipsnio pabaigoje autorius pateikia apibendrinimą: „Kankinės giminės ir apylinkės visuomenė pastatė jai paminklą iš akmenų. Tuos akmenis surinko iš vietos laukų, kuriuose kovodami mūsų kariai buvo juos aptaškę savo krauju. Pastatytas paminklas yra panašus į paminklą žuvusiems, esantį Karo muziejaus sodelyje. Ne tik vyrų karių krauju, bet ir moterų lietuvių yra apšlakstyti mūsų nepriklausomybės keliai.“³⁵ Tai tik kelios pirminės įžvalgos, todėl reikia gilesnės „Trimito“ turinio kokybės analizės.

* * * * *

Apibendrinant galima konstatuoti, kad, remiantis reikšminių žodžių kiekybinės analizės duomenimis, „Trimate“ nagrinėtų tematikų požiūriu buvo skirtumų palyginus XX a. 3-įjį ir 4-ąjį dešimtmečius. Jie susiję arba su naujų reikšminių žodžių atsiradimu, arba su jų vartojimo intensyvumo pokyčiais. Pastebimas reikšminių žodžių vartojimo ryšys su užsienio ir vidaus politikos pokyčiais. Dauguma analizei atrinktų reikšminių žodžių turėjo ideologinę ir / ar politinę potekstę, todėl ir jų vartojimo dažnumą lėmė politinės aktualijos ir ypač kintanti saugumo aplinka XX a. 4-ajame dešimtmetyje Europoje. Lietuva reaguoja į kintančias grėsmes nacionaliniam saugumui, ir tie pokyčiai pastebimi „Trimate“, atlikus reikšminių žodžių paiešką. Ateityje kiekvieno kiekybiškai išnagrinėto reikšminio žodžio vartojimo pokyčiai galėtų būti analizuojami taikant ir

³⁴ S-ČIUS, Zig. Šaulės: Plungė. *Trimitas*, 1938, gruodžio 1, Nr. 48 (937), p. 1166.

³⁵ GERULAITIS, Z. Tas kraujus šaukiasi dangaus keršto! *Trimitas*, 1938, sausio 7, Nr. 1 (890), p. 15.

kokybinius turinio analizės metodus, nustatant priežastinius ryšius bei rezultatus lyginant su kitais leidiniais.

Manytume, kad kiekybinės turinio analizės metodas gali reikšmingai padėti atliekant istorijos tyrimus, ypač XX a., kai jau susiduriama su milžiniškais šaltinių kiekiais, o skaitmeniniams atveria naujas galimybes. Tokie tyrimai gali tapti pagrindu naujoms ar bent patikslintoms išvadoms, o šiame straipsnyje pateikti susisteminti duomenys galimai pasitarnaus kitiems tarpukario Lietuvos istorijos tyrimams, analizuojant ideologijų paplitimą, poveikį ir turinį, viešąjį diskursą, galimai ir atminimo kultūras ar šalies vidaus ir tarptautinius politinius procesus.

PRIEDAI

1 lentelė. Tyrime naudotų šaltinių imtis („Trimitas“, 1920–1940 m.): leidinių, numerių ir tikrintų puslapių skaičius, nurodant ir nepanaudotų *Trimito* numerių skaičių

Metai	Leidinio vnt. skaičius*	Numerių skaičius**	Puslapių (su viršeliais) skaičius	Nepanaudotų Nr. skaičius (ir jų Nr.)	Metai	Leidinio vnt. skaičius	Numerių skaičius	Puslapių (su viršeliais) skaičius	Nepanaudotų Nr. skaičius (ir jų Nr.)**
1920 m.	18	18	620	2 (Nr. 2 ir 3)	1931 m.	52	52	1265	-
1921 m.	42	42	1470	8 (Nr. intervale 2–9)	1932 m.	52	52	1242	-
1922 m.	50	50	1796	-	1933 m.	51	52	1242	-
1923 m.	49	49	1754	-	1934 m.	51	52	1185	-
1924 m.	50	50	1865	-	1935 m.	50	52	1212	-
1925 m.	34	34	1255	16 (Nr. intervale 35–50)	1936 m.	50	52	1456	-
1926 m.	50	50	1709	-	1937 m.	52	52	1456	-
1927 m.	50	50	1862	-	1938 m.	51	52	1441	-
1928 m.	51	52	1895	-	1939 m.	51	52	1481	-
1929 m.	51	52	1077	-	1940 m.	28	28	806	-
1930 m.	52	52	1295	-	Iš viso:	985	995	29384	26

* Dalis *Trimitų* tarpukariu buvo išleisti su dvigubu numeriu, pvz., Nr. 51–52, taigi tai vienas leidinio unikalus vienetas, bet ne numeris.

** Jų daugiau nei leidinių, nes dalis išleista su dvigubais numeriais, be to, ne visi numeriai panaudoti tyrime.

*** *Trimito* numeriai, kurie atliekant tyrimą buvo neprieinami reikiamo formato ir kokybės.

2 lentelė. Tyrime analizuotų reikšminių žodžių vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus)

Metai	istorij-	nepriklausomybės karas, karai, kovos	žyd-	patriot-	propag-	komuniz(s)- ; bolševi-	fašiz(s)-	nacionalsoc-	vokietin-, hitlerin-	sušaul-	šaulišk-	partiz-	Ukrain-
1920 m.	39	1	71	12	22	253	0	0	0	0	1	161	14
1921 m.	162	0	111	26	42	465	0	0	0	0	0	26	36
1922 m.	135	2	531	30	60	295	18	0	0	0	14	73	32
1923 m.	197	2	302	12	61	233	125	1	0	3	8	55	82
1924 m.	173	0	471	34	41	283	26	0	1	0	0	39	180
1925 m.	85	0	202	22	29	207	9	0	1	0	0	30	24
1926 m.	153	1	246	27	30	158	57	0	3	0	10	31	101
1927 m.	100	0	46	22	45	92	3	0	2	0	16	14	28
1928 m.	118	8	170	64	58	308	21	0	1	0	73	32	228
1929 m.	199	7	325	138	92	316	28	0	0	1	160	163	205
1930 m.	332	10	134	71	94	484	19	36	19	3	206	69	265
1931 m.	229	22	229	106	132	324	31	65	64	0	252	142	428
1932 m.	176	14	181	81	101	237	28	191	223	1	217	65	274
1933 m.	206	13	282	76	136	290	63	155	57	6	222	59	192
1934 m.	240	19	209	117	139	874	23	189	143	4	295	405	149
1935 m.	315	45	234	123	167	260	12	100	110	6	260	206	104
1936 m.	403	93	299	171	149	240	16	22	28	8	335	304	54
1937 m.	281	107	255	121	169	333	31	32	10	7	399	188	77
1938 m.	325	155	213	162	129	305	17	55	11	13	254	341	52
1939 m.	368	94	168	257	189	135	11	74	3	34	181	367	82
1940 m.	222	32	75	207	88	52	8	14	1	11	101	143	20
Iš viso:	4458	625	4754	1879	1973	6144	546	934	677	97	3004	2913	2627

Pastaba: paieškos rezultatams įtaką daro skenuotų leidinių kokybė, todėl yra tikimybė, kad dalis reikšminių žodžių galėjo nepatekti tarp šių duomenų ir kartojant paiešką galimi tam tikri pokyčiai.

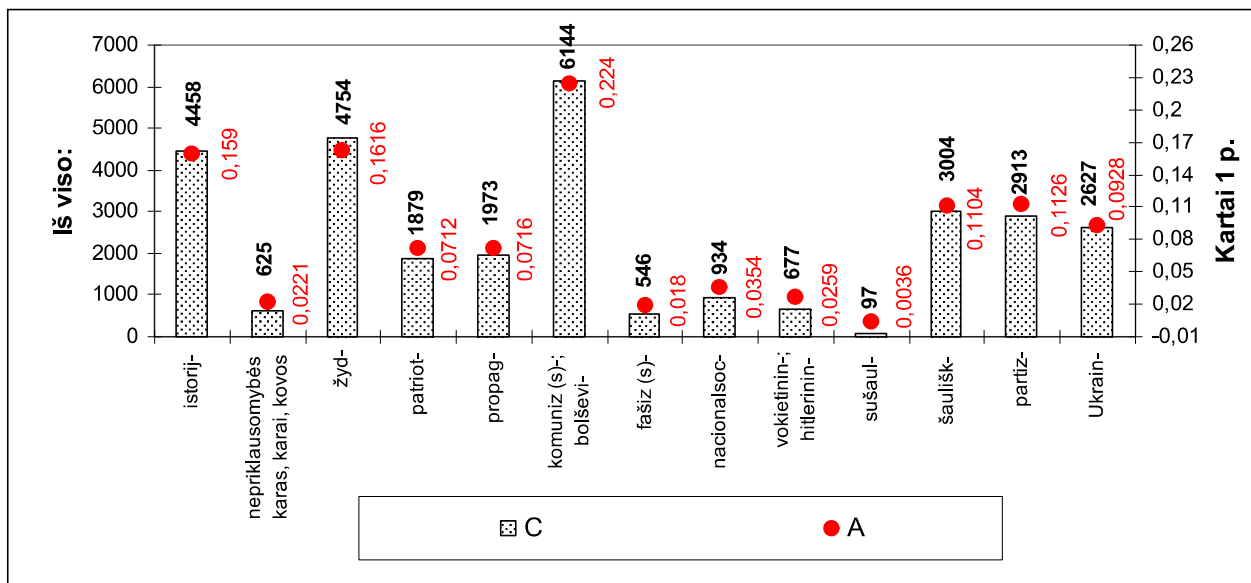
3 lentelė. Tyrime analizuotų reikšminių žodžių vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (vidutiniškai 1 p.)

Metai	istorij-	nepriklausomy- bės karas, karai, kovos	žyd-	patriot-	propag-	komuniz (s)- ; bolševi-	fašiz (s)-	nacionalsoc-	vokietinin- hitlerinin-	sušaul-	šaulišk-	partiz-	Ukrain-
1920 m.	0,0629	0,0016	0,1145	0,0194	0,0355	0,4081	0	0	0	0	0,0016	0,2597	0,0226
1921 m.	0,1102	0	0,0755	0,0177	0,0286	0,3163	0	0	0	0	0	0,0177	0,0245
1922 m.	0,0752	0,0011	0,2957	0,0167	0,0334	0,1643	0,01	0	0	0	0,0078	0,0406	0,0178
1923 m.	0,1123	0,0011	0,1722	0,0068	0,0348	0,1328	0,0713	0,0006	0	0,0017	0,0046	0,0314	0,0468
1924 m.	0,0928	0	0,2525	0,0182	0,022	0,1517	0,0139	0	0,0005	0	0	0,0209	0,0965
1925 m.	0,0677	0	0,161	0,0175	0,0231	0,1649	0,0072	0	0,0008	0	0	0,0239	0,0191
1926 m.	0,0895	0,0006	0,1439	0,0158	0,0176	0,0925	0,0334	0	0,0018	0	0,0059	0,0181	0,0591
1927 m.	0,0537	0	0,0247	0,0118	0,0242	0,0494	0,0016	0	0,0011	0	0,0086	0,0075	0,015
1928 m.	0,0623	0,0042	0,0897	0,0338	0,0306	0,1625	0,0111	0	0,0005	0	0,0385	0,0169	0,1203
1929 m.	0,1848	0,0065	0,3018	0,1281	0,0854	0,2934	0,026	0	0	0,0009	0,1486	0,1513	0,1903
1930 m.	0,2564	0,0077	0,1035	0,0548	0,0726	0,3737	0,0147	0,0278	0,0147	0,0023	0,1591	0,0533	0,2046
1931 m.	0,181	0,0174	0,181	0,0838	0,1043	0,2561	0,0245	0,0514	0,0506	0	0,1992	0,1123	0,3383
1932 m.	0,1417	0,0113	0,1457	0,0652	0,0813	0,1908	0,0225	0,1538	0,1795	0,0008	0,1747	0,0523	0,2206
1933 m.	0,1659	0,0105	0,2271	0,0612	0,1095	0,2335	0,0507	0,1248	0,0459	0,0048	0,1787	0,0475	0,1546
1934 m.	0,2025	0,016	0,1764	0,0987	0,1173	0,7376	0,0194	0,1595	0,1207	0,0034	0,2489	0,3418	0,1257
1935 m.	0,2599	0,0371	0,1931	0,1015	0,1378	0,2145	0,0099	0,0825	0,0908	0,005	0,2145	0,17	0,0858
1936 m.	0,2768	0,0639	0,2054	0,1174	0,1023	0,1648	0,011	0,0151	0,0192	0,0055	0,2301	0,2088	0,0371
1937 m.	0,193	0,0735	0,1751	0,0831	0,1161	0,2287	0,0213	0,022	0,0069	0,0048	0,274	0,1291	0,0529
1938 m.	0,2255	0,1076	0,1478	0,1124	0,0895	0,2117	0,0118	0,0382	0,0076	0,009	0,1763	0,2366	0,0361
1939 m.	0,2485	0,0635	0,1134	0,1735	0,1276	0,0912	0,0074	0,05	0,002	0,023	0,1222	0,2478	0,0554
1940 m.	0,2754	0,0397	0,0931	0,2568	0,1092	0,0645	0,0099	0,0174	0,0012	0,0136	0,1253	0,1774	0,0248
Vidurkis	0,159	0,0221	0,1616	0,0712	0,0716	0,224	0,018	0,0354	0,0259	0,0036	0,1104	0,1126	0,0928

Pastaba: lentelėje pateikti suapvalinti skaičiai iki keturių skaitmenų po kablelio, o skaičiavimų metu Excel (kurių pagrindu gauti duomenys pateikiami diagramose) naudoti skaičiai, kuriuose skaitmenų skaičius po kablelio neribotas.

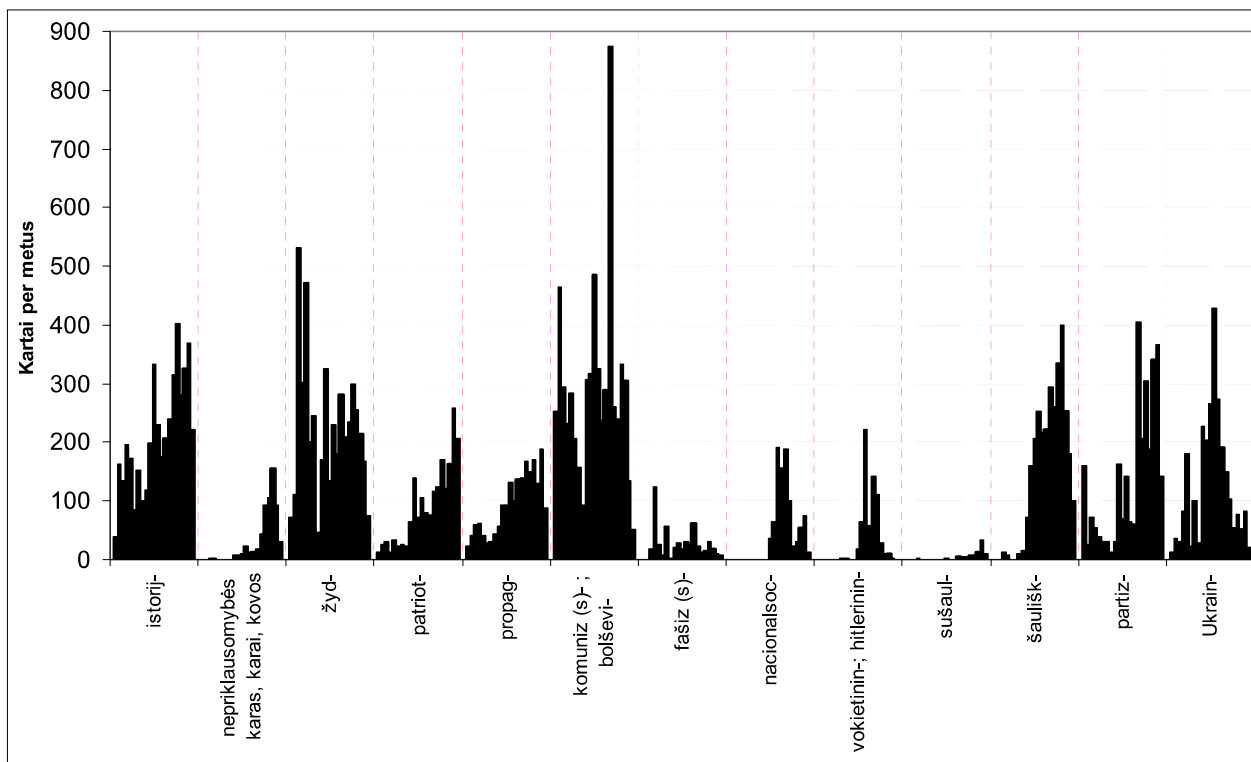

1 diagrama. Tyrime analizuotų „Trimite“ vartotų skirtingų reikšminių žodžių skaičius per visus 1920–1940 m. ir jų vidurkis 1 p.

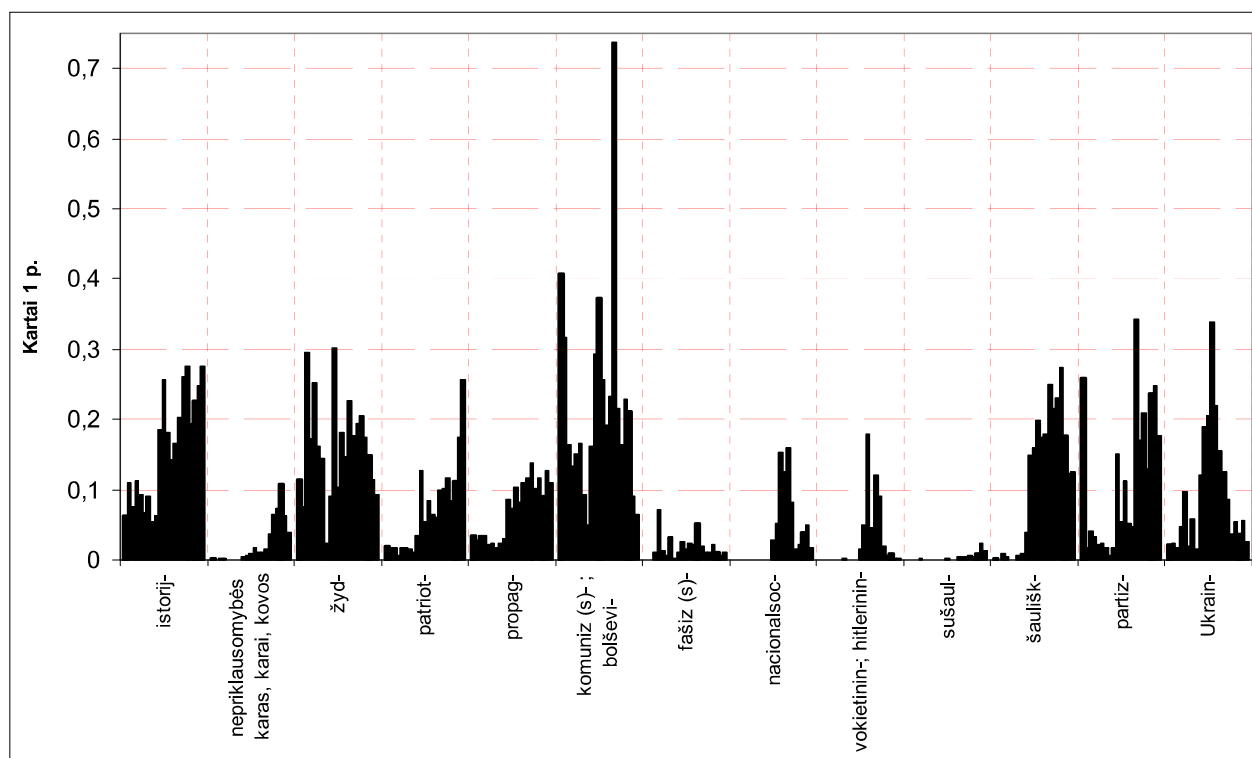

C – reikšminių žodžių skaičius „Trimite“ 1920–1940 m.; A – vidutiniškai 1 p. reikšminių žodžių „Trimite“ 1920–1940 m.

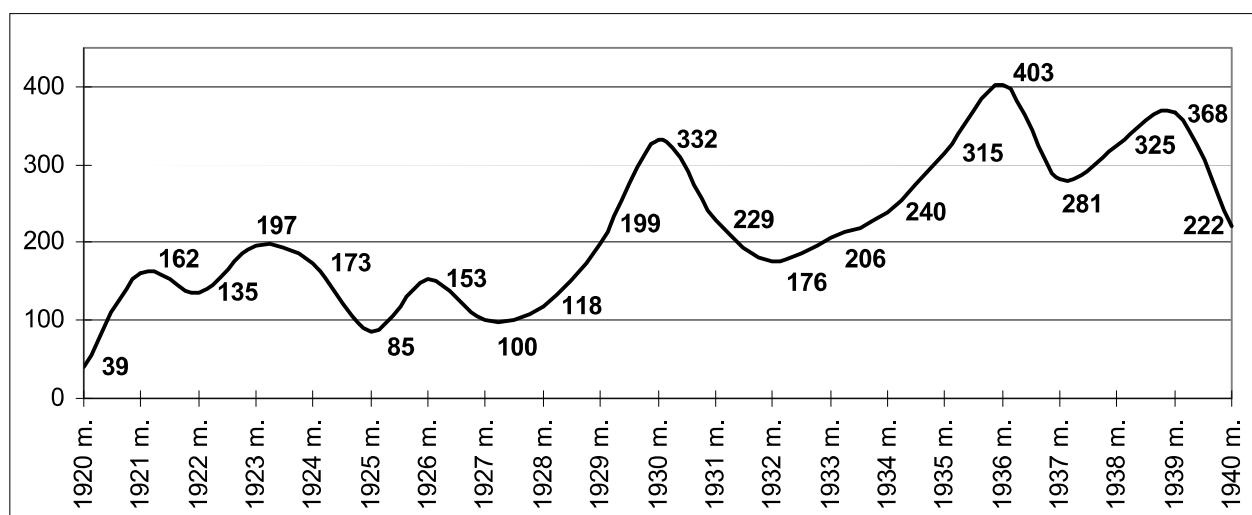
2 diagrama. Tyrime analizuotų reikšminių žodžių vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (skaičius skirtingais metais)

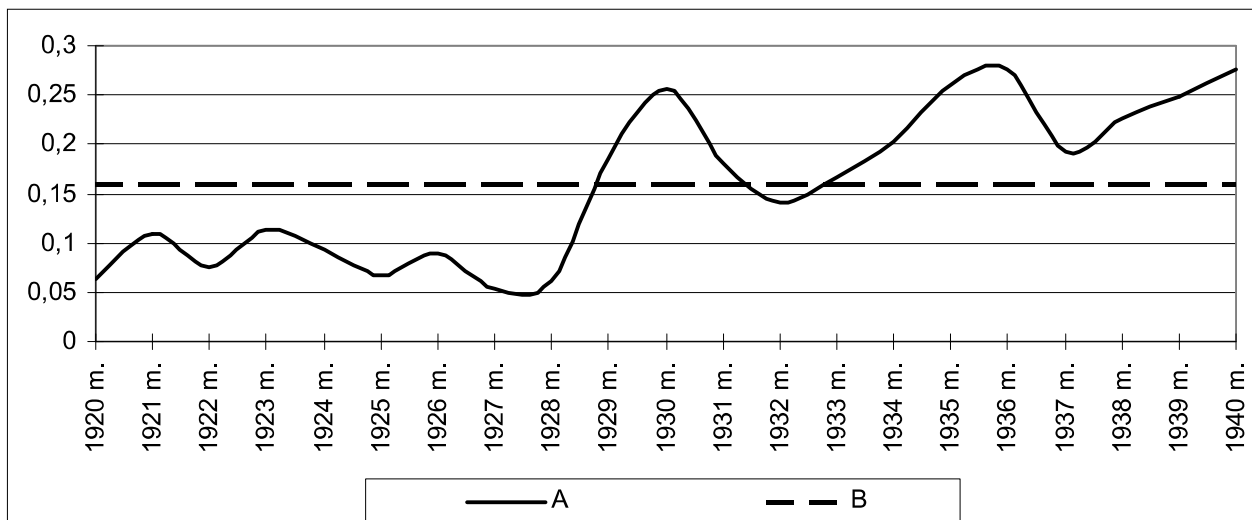
3 diagrama. Tyrime analizuotų reikšminių žodžių vartojimas „Trimitė“ 1920–1940 m. (kartai 1 p. skirtingais metais)

4 diagrama. Reikšminio žodžio „istorij-“ (istorija) vartojimas „Trimitė“ 1920–1940 m. (kartai per metus)

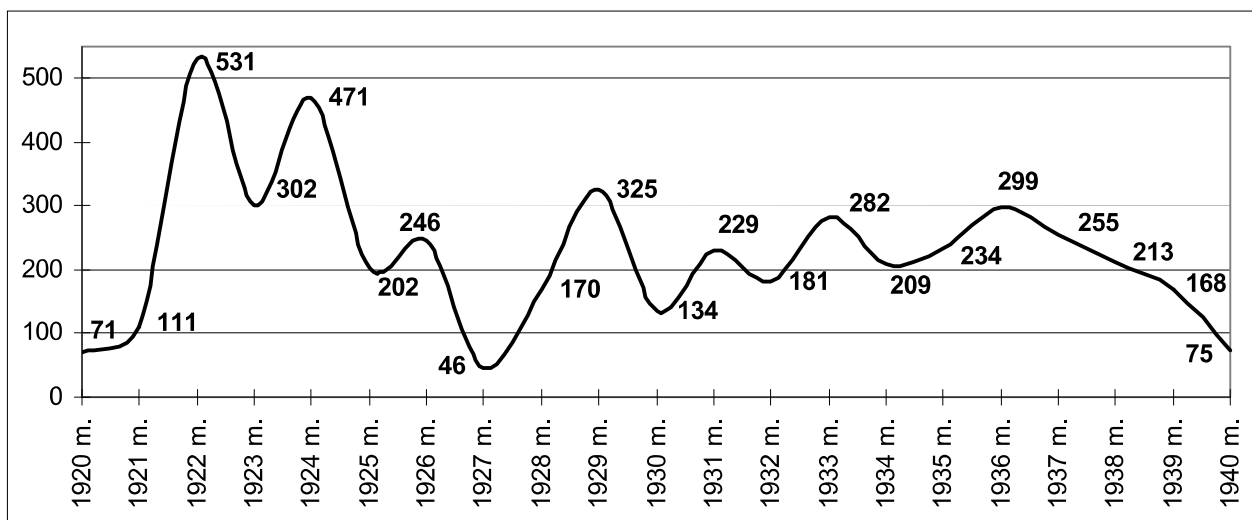

5 diagrama. Reikšminio žodžio „istorij-“ (istorija) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai 1 p.)

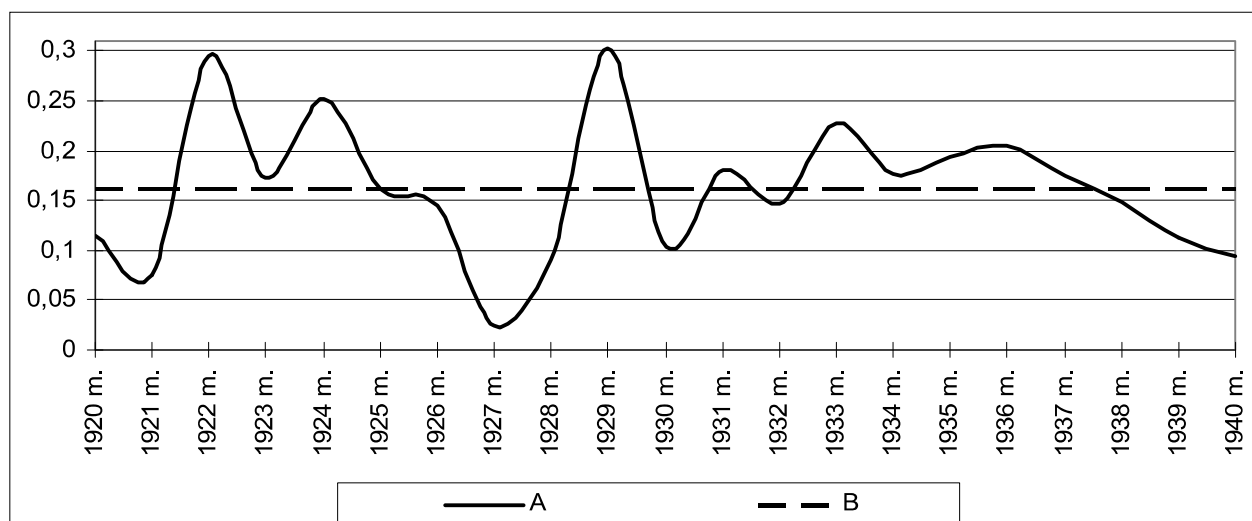

A – kartai 1 p. per metus; B – vidurkis (1920–1940 m.).

6 diagrama. Reikšminio žodžio „žyd-“ (žydai) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus)

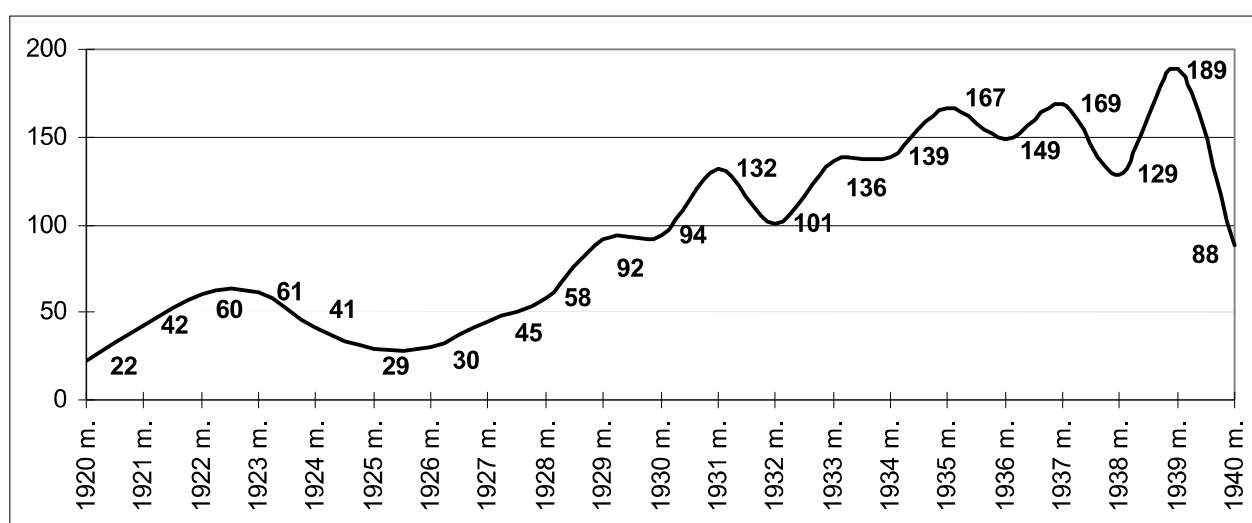

7 diagrama. Reikšminio žodžio „žyd-“ (žydai) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai 1 p.)

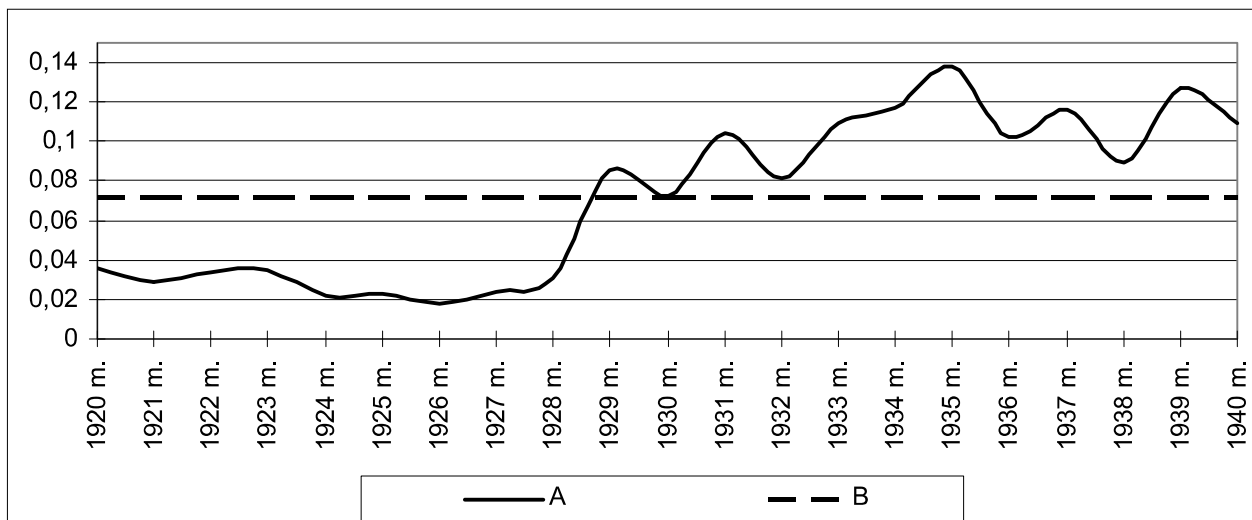

A – kartai 1 p. per metus; B – vidurkis (1920–1940 m.).

8 diagrama. Reikšminio žodžio „propag-“ (propaganda) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus)

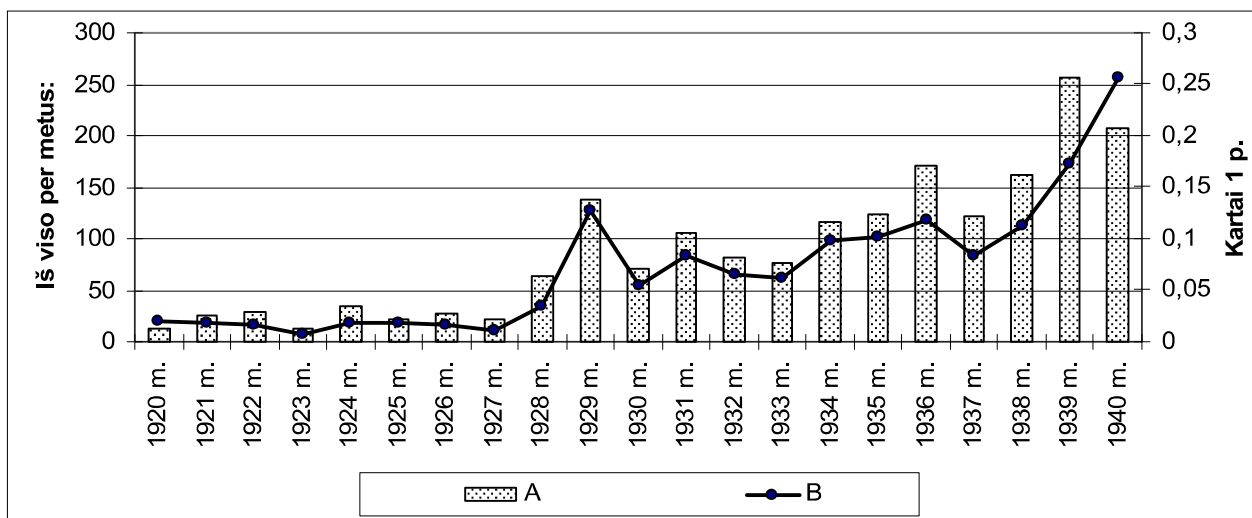

9 diagrama. Reikšminio žodžio „propag-“ (propaganda) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai 1 p.)

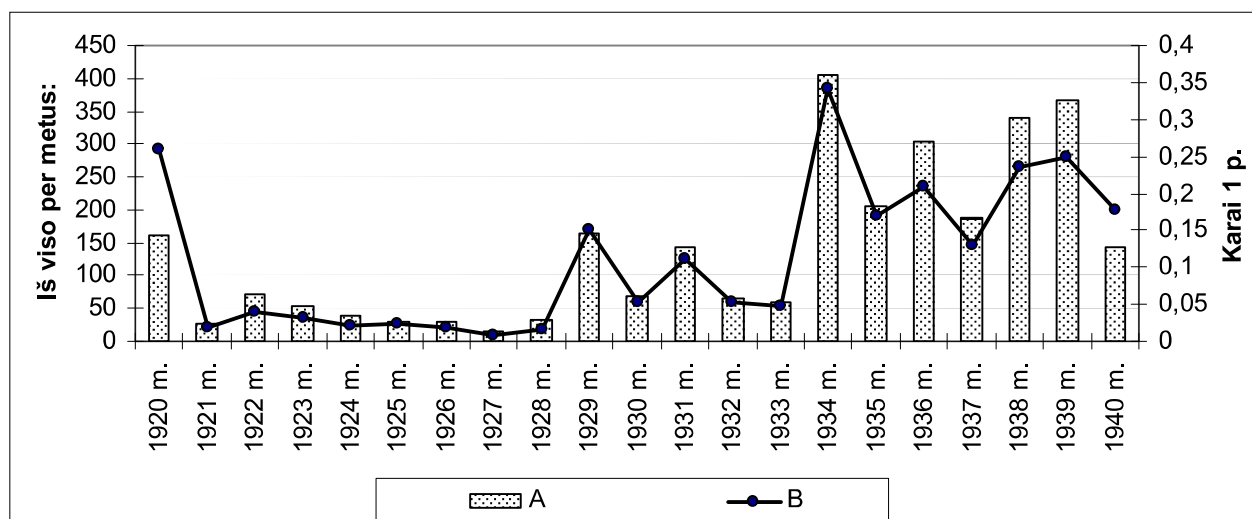
A – kartai 1 p. per metus; B – vidurkis (1920–1940 m.).

10 diagrama. Reikšminio žodžio „patriot-“ (patriotizmas / patriotai / patriotiškumas) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

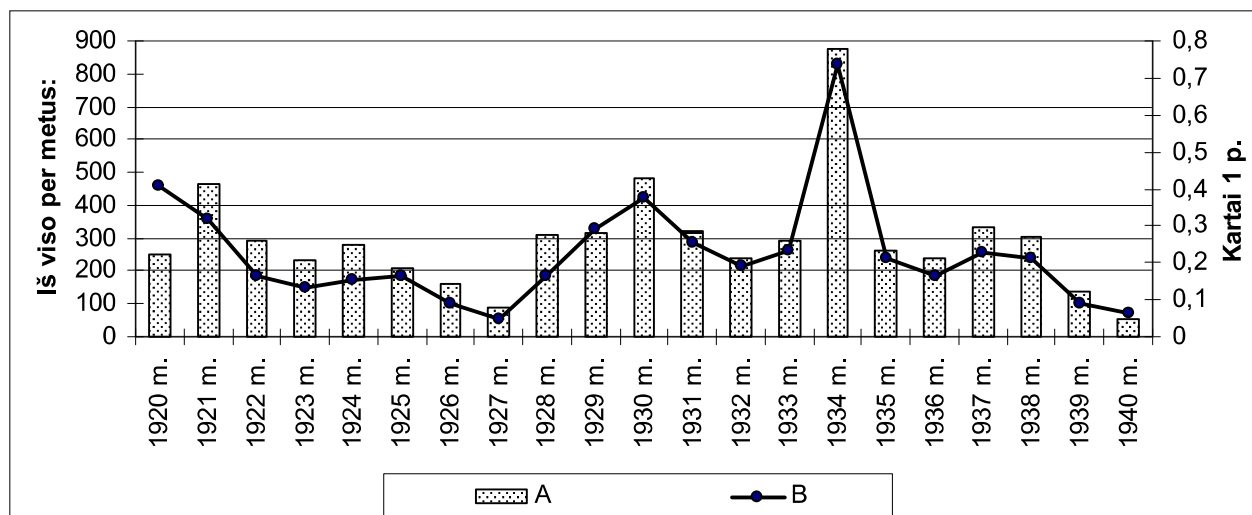
A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

11 diagrama. Reikšminio žodžio „partiz-“ (partizanai / partizaninis karas) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

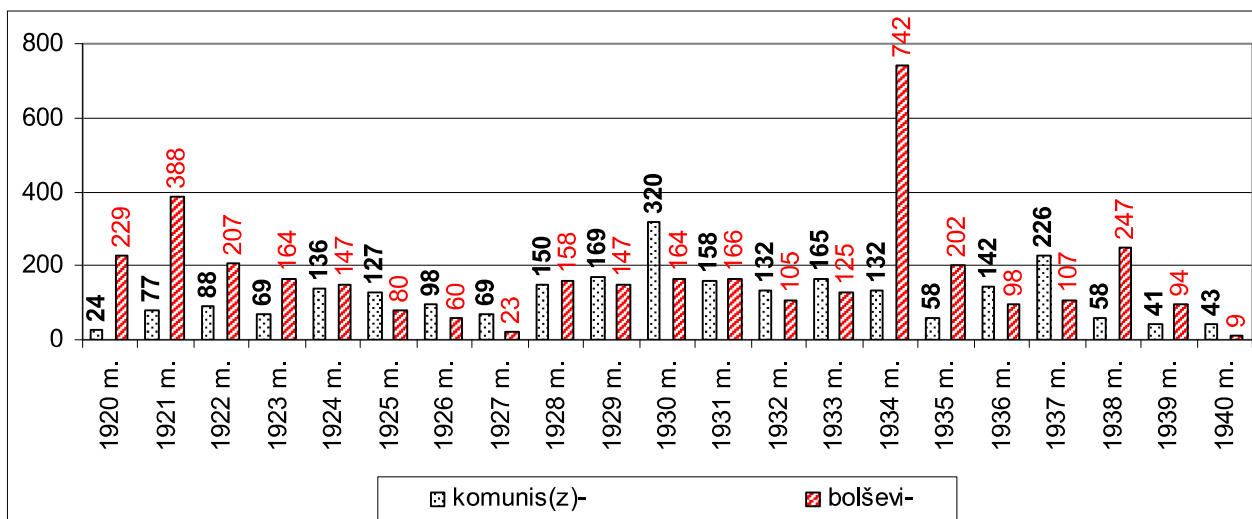
A – iš viso per metus; B – kartai 1 psl. per metus.

12 diagrama. Reikšminių žodžių „komunis(z)-“ ir „bolševi-“ (komunistai / komunistinis / komunizmas ir bolševikai / bolševikinis / bolševizmas) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

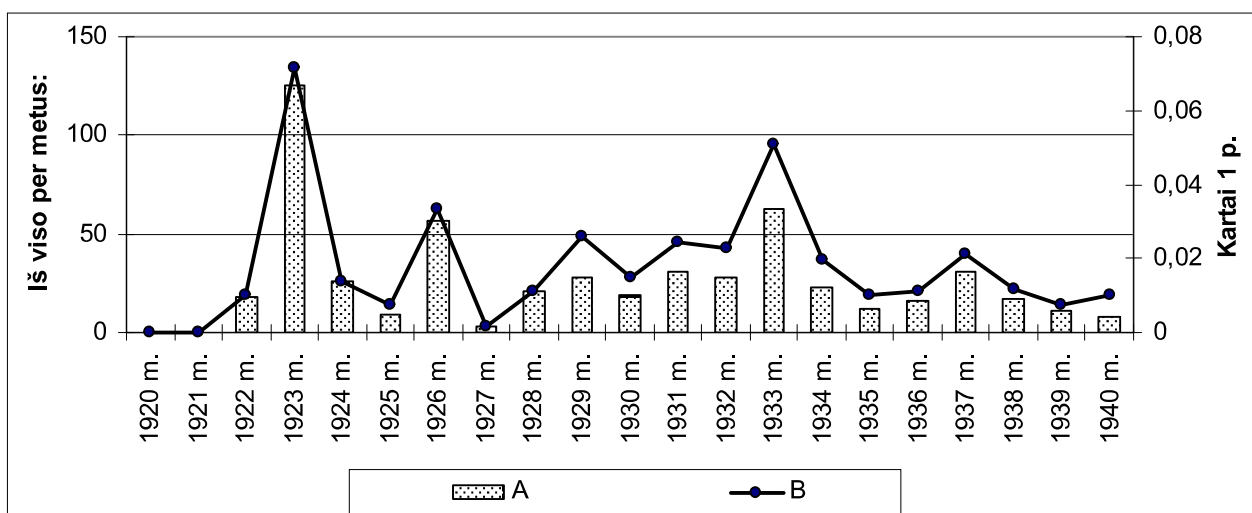

A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

13 diagrama. Reikšminių žodžių „komunis(z)-“ ir „bolševi-“ (komunistai / komunistinis / komunizmas ir bolševikai / bolševikinis / bolševizmas) vartojimo „Trimite“ 1920–1940 m. palyginimas (kartais per metus)

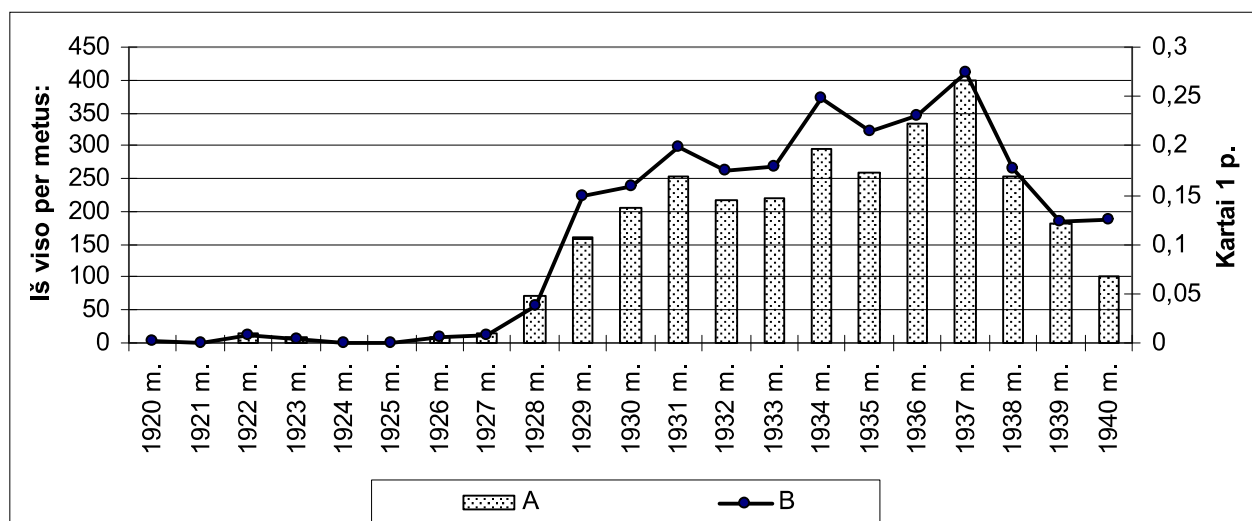

14 diagrama. Reikšminio žodžio „fašis(z)-“ (fašistai / fašistinis / fašizmas) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartais per metus ir 1 p.)

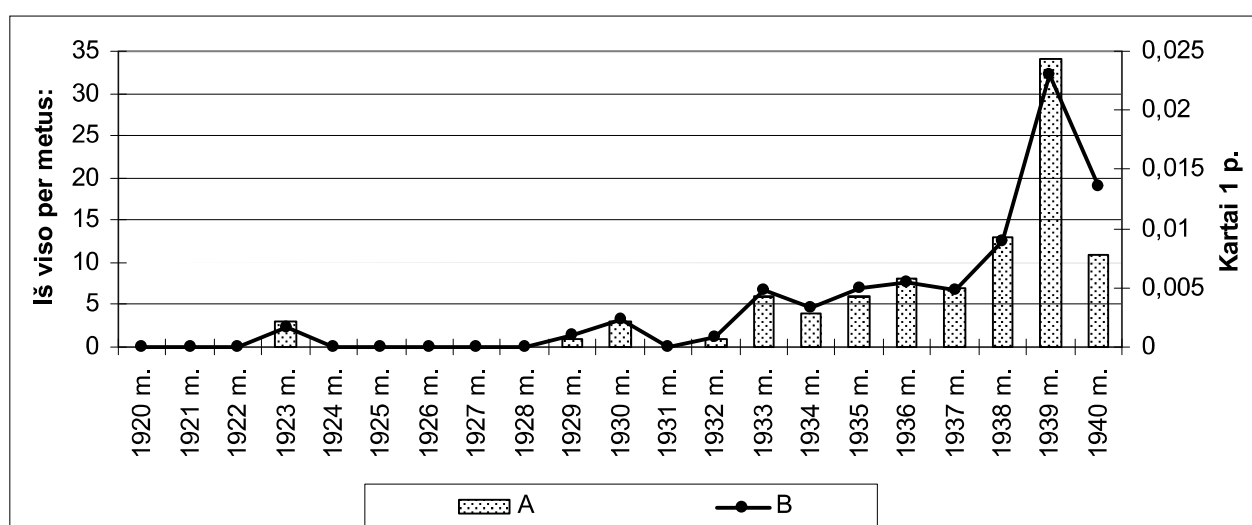
A – iš viso per metus; B – kartais 1 p. per metus.

15 diagrama. Reikšminio žodžio „šaulišk-“ (šauliškas / šauliškumas) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

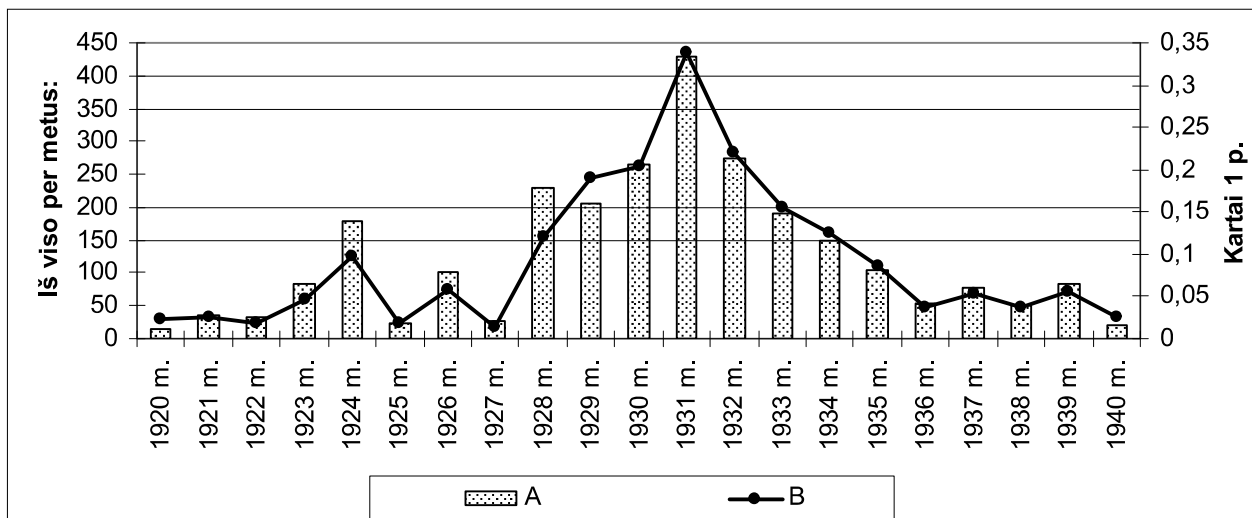
16 diagrama. Reikšminio žodžio „sušaul-“ (sušaulinti) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

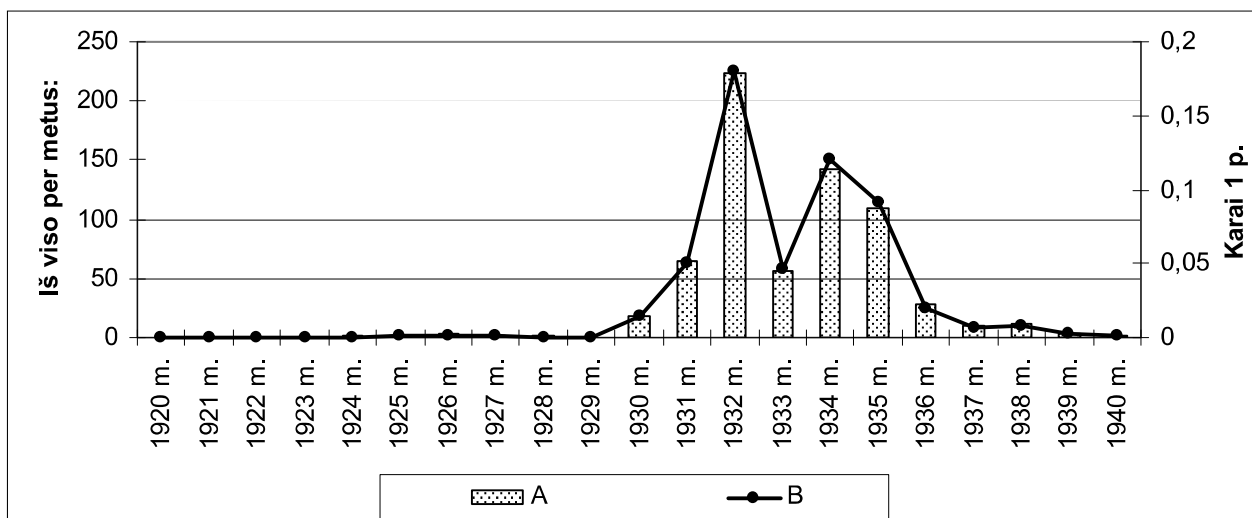

17 diagrama. Reikšminio žodžio „Ukrain-“ (Ukraina / ukrainiečiai) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

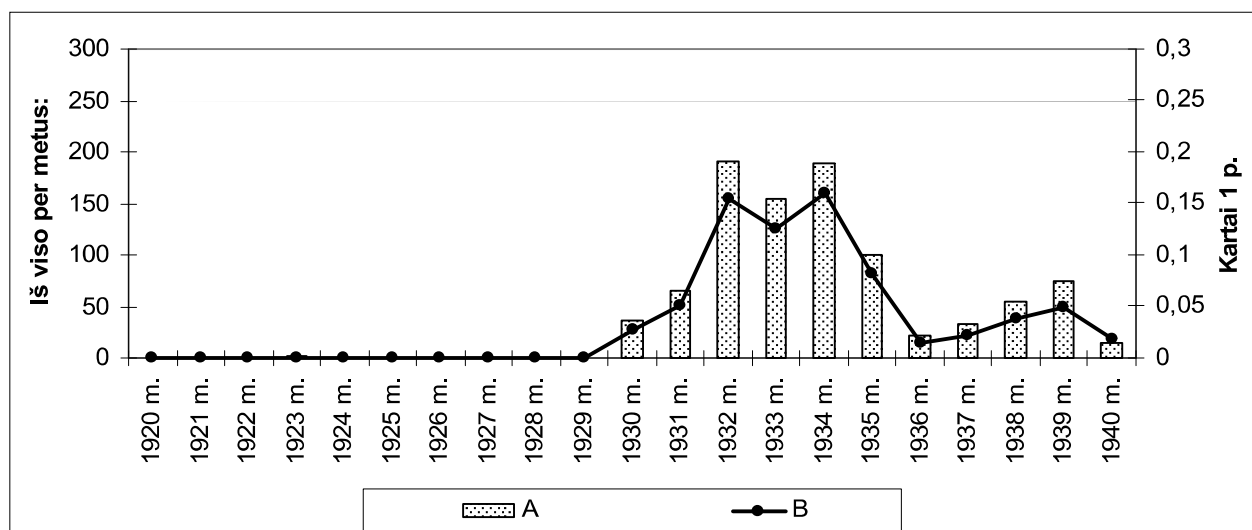
A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

18 diagrama. Reikšminių žodžių „vokietinin-“ ir „hitlerinin-“ (vokietininkai / hitlerininkai) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

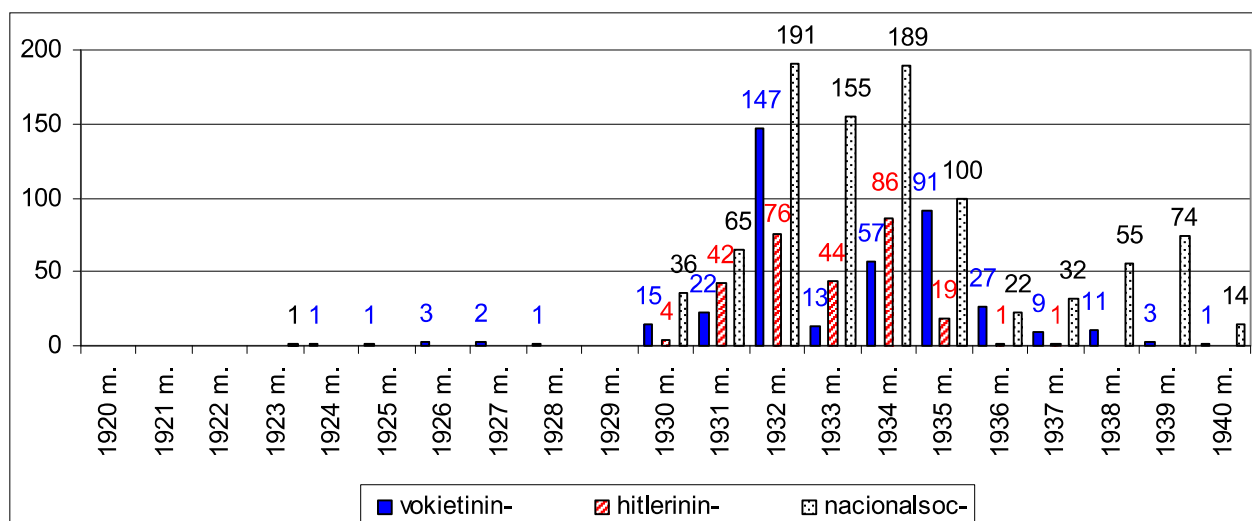
A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

19 diagrama. Reikšminio žodžio „nacionalsoc-“ (nacionalsocializmas / nacionalsocialistai) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

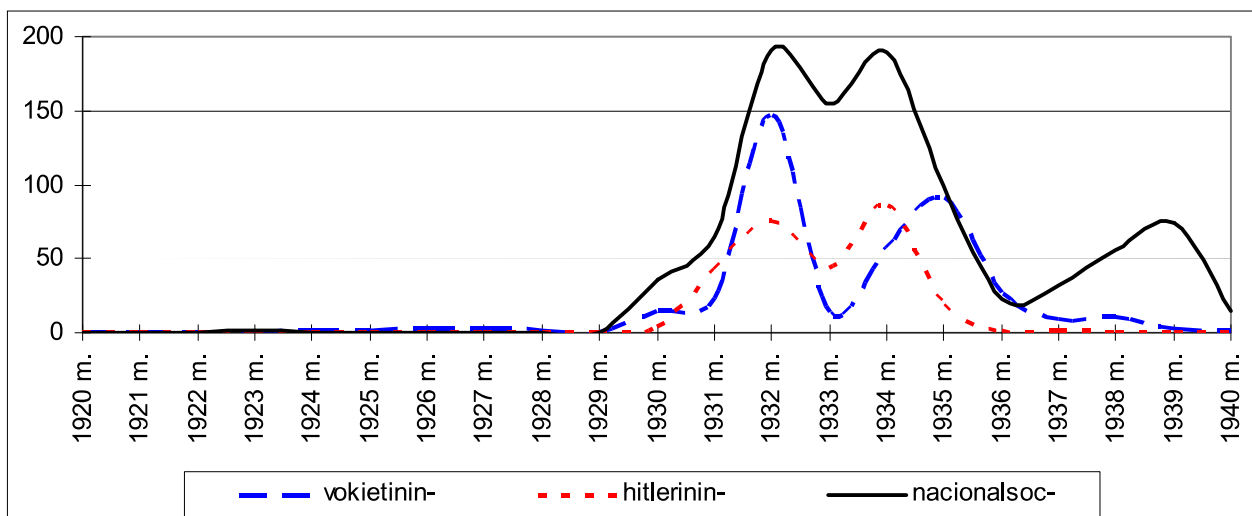

A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

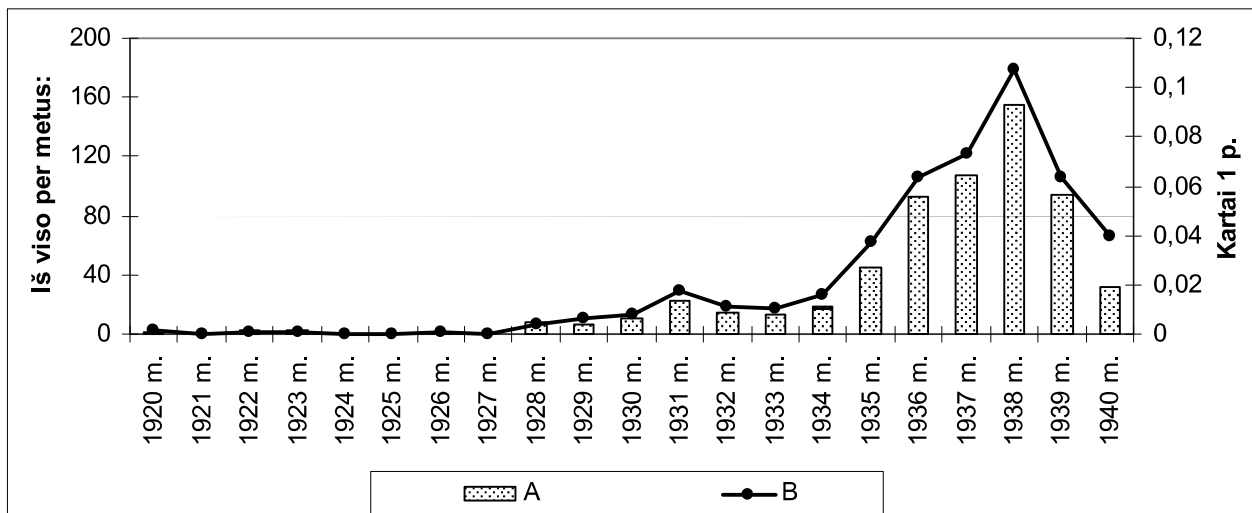
20 diagrama. Reikšminių žodžių „vokietinin-“ (vokietininkai), „hitlerinin-“ (hitlerininkai) ir „nacionalsoc-“ (nacionalsocializmas / nacionalsocialistai) vartojimo „Trimite“ 1920–1940 m. palyginimas (kartai per metus)

21 diagrama. Reikšminių žodžių „vokietinin-“ (vokietininkai), „hitlerinin-“ (hitlerininkai) ir „nacionalsoc-“ (nacionalsocializmas / nacionalsocialistai) vartojimo „Trimite“ 1920–1940 m. dinamika

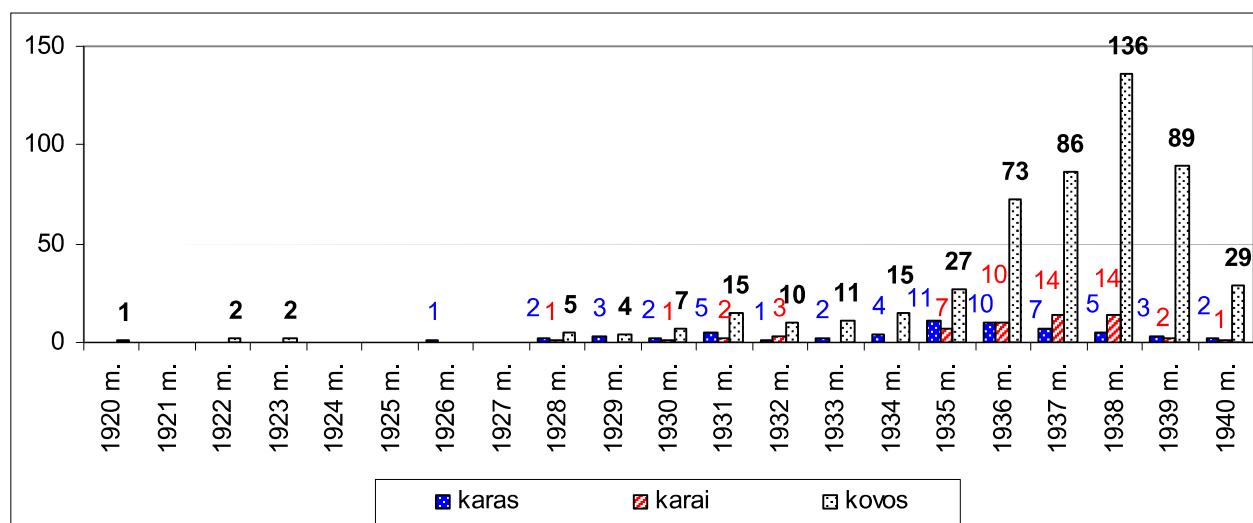

22 diagrama. Reikšminių žodžių „nepriklausomybės kar-“ (karas bei karai) ir „nepriklausomybės kov-“ (kovos) vartojimas „Trimite“ 1920–1940 m. (kartai per metus ir 1 p.)

A – iš viso per metus; B – kartai 1 p. per metus.

23 diagrama. Reikšminių žodžių „nepriklausomybės kar-“ (karas bei karai) ir „nepriklausomybės kov-“ (kovos) vartojimo „Trimitė“ 1920–1940 m. palyginimas (kartai per metus)

Šaltiniai

1. Lietuvos centrinis valstybės archyvas. F. 438, ap. 1, b. 1173.
2. *Trimitas*, 1921, Nr. 35; 1934, Nr. 14, 44; 1937, Nr. 44; 1938, Nr. 1, 17, 19, 31, 38, 48; 1940, Nr. 12–13.

Literatūra

1. „Google“ paieškos apie krizę kol kas nesignalizuoja, 2019, liepos 25 [žr. 2019 12 13]. < <https://www.vz.lt/rinkos/2019/07/25/google-paieskos-apie-krize-kol-kas-nesignalizuoja> >.
2. BAGDANA VIČIUS, Juozas; ŠIAUDYTIS, Vytautas; VAITELIENĖ, Angelė. *Statistikos metodai socialiniuose-ekonominiuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007.
3. EIDUKEVIČIUS, Rimantas; JUKNEVIČIENĖ, Danguolė; KOSAREVA, Natalija; PAMERNECKIS, Stanislovas. *Matematinė statistika istorijoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
4. JOKUBAUSKAS, Vytautas. Activities of the History Section of the Society of Military Sciences in Lithuania (1923-1933). *Vēsture: avoti un cilvēki XXI = History: Sources and People*, vol. XXII, Daugavpils, 2019, pp. 94–101.
5. JOKUBAUSKAS, Vytautas. Karo istorija ir jos svarba Lietuvos kariuomenei tarpukariu. *Karo archyvas*, 2017, t. XXXII, p. 161–217.

6. JOKUBAUSKAS, Vytautas. Karo istorija tarpukariu Lietuvoje ir dvi Karo mokslų draugijos (1921–1933 m.). *Istorija*, 2018, t. CXII, Nr. 4, p. 33–66.
7. JOKUBAUSKAS, Vytautas. Lietuvos šauliai tarpukariu: lietuviai, katalikai, visuomenės elitas. In *Paramilitarism in the Eastern Baltics, 1918–1940: Cases Studies and Comparisons = Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, vol. XXVIII). Ed. by V. JOKUBAUSKAS, V. SAFRONOVAS, V. VAREIKIS. Klaipėda, 2014, p. 75–102.
8. JOKUBAUSKAS, Vytautas. *Netiesioginis poveikis ir Lietuvos karinis saugumas 1919–1940 m.* Klaipėda: Druka, 2019.
9. JUZEFOVIČIUS, Romualdas. Istorinė švietėjiška karo mokslų draugijos veikla 1923–1933. *Karo archyvas*, 2002, t. XVII, p. 181–194.
10. JUZEFOVIČIUS, Romualdas. *Lietuvos humanitarų mokslo organizacijos (1918–1940)*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007.
11. MARTIŠIUS, Stanislovas Algimantas. *Statistikos metodai socialiniuose, ekonominiuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
12. MATUSAS, Jonas. Šaulių sąjungos istorija. Kaunas: Šaulių sąjungos leidinys, 1939.
13. MORKEVIČIUS, Vaidas. *Terra incognita: kiekybinė viešosios politikos diskurso turinio analizė. Viešoji politika ir administravimas*, 2005, Nr. 11, p. 74–85.
14. NEFAS, Mindaugas. *Dvasios aristokratai. Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m.* Vilnius: Versus, 2019.
15. NORKUS, Zenonas; MORKEVIČIUS, Vaidas. *Kokybinė lyginamoji analizė*. Kaunas: Lietuvos HSM duomenų archyvas, 2011.
16. SAFRONOVAS, Vasilijus. Who fought for national freedom? On the significance of the Great War in interwar Lithuania. In *Bałtyckie i słowiańskie konteksty (nie) pamięci = The Baltic and Slavic contexts of (non-)memory* (Acta Baltico-Slavica, vol. 42). Red. M. KASNER; M. KVIETKAUSKAS. Warszawa, 2018, pp. 189–215.
17. SINKEVIČIUS, Klemensas. *Lietuvos šaulių sąjungos bibliotekos (1920–1940)*. Vilnius: Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2007.
18. STRAZDAS, Jurgis. Visuomeniškumo krizė. *Naujoji Romuva*, 1940, kovas, Nr. 12–13 (480–481), p. 245–249.
19. VAIČENONIS, Jonas. Lietuvos karo istorijos tyrimų organizavimas 1918–2008 metais. *Istorija*, 2009, t. LXXIII, Nr. 1, p. 59–67.

Quantitative Analysis of the Content of a Periodical: The “Trimitas” Case of 1920–1940

Dr. Vytautas Jokubauskas

Klaipėda University, Institute of Baltic Region History and Archaeology, H. Manto st. 84, Klaipėda

E-mail: pilsotas@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-5578-4880

Summary

In the article, applying the method of quantitative content analysis, the interwar newspaper “Trimitas” of the Lithuanian Riflemen’s Union was analysed according to the key words. A group of key words was selected for the analysis: „istorij-“ (istorija), „partiz-“ (partizanai / partizaninis karas), „Ukrain-“ (Ukraina / ukrainiečiai), „žyd-“ (žydai), „patriot-“ (patriotai / patriotizmas), „propag-“ (propaganda), „komunis(z)-“ (komunistai / komunizmas), „bolševi-“ (bolševikai / bolševizmas), „fašis(z)-“ (fašistai / fašizmas), „nacionalsoc-“ (nacionalsocialistai / nacionalsocializmas), „vokietinin-“ (vokietininkai), „hitlerinin-“ (hitlerininkai), „šaulišk-“ (šauliškumas), „sušaul-“ (sušaulinti), „nepriklausomybės kar“ (karas / karai) ir „nepriklausomybės kov-“ (kovos). Source of the study (Table 1 in the Annexes) – “Trimitas” (“Trumpet”), which was issued in 1920–1940. A total of 1021 issues were published, of which 995 issues were used in the study (i.e., 97.45%), with a total volume of 29,384 pages (including covers). For quantitative analysis (using the Find function in Open Full Reader Search) pdfs were used. format (Adobe Acrobat Portable Document Format) “Trimitas” numbers are available at <https://www.epaveldas.lt/home>. The search results are reviewed because there are words with the same root and other meanings, for example, after entering “Ukrain-”, the search also included “sugary”, or “žyd-” the search returned not only Jews, but also all variants of blooming, and so on.

The data of keywords collected and systematised according to the method of quantitative content analysis (Table 2) are analysed in the article in two sections. In particular, the comparative method aims to determine how in the 1920s and 1940s the use of key words differed from each other (Charts 1–3). In other words, comparing key words (along with certain broad topics) was intended to answer a question about what was written more often. Which keywords were more popular or relevant? The second section of the analysis, using the diachronic comparison method, aims to determine how the use of each keyword changed throughout the analysed period. This cross-section of the analysis makes it possible to identify general trends and dynamics in the use of keywords and, by linking it to political, economic and social processes, to explain the possible causal links between the dynamics. It should be noted that during the analysed period, the volume of “Trimitas” varied from year to year in the number of pages and sometimes in numbers (Table 1). These differences limit the possibilities of

comparing the keyword data collected during the study by the diachronic comparison method. Therefore, to eliminate the discussed problem of data incomparability, a relative indicator was calculated showing the number of times a particular keyword was mentioned on one page of “Trimitas” per year (Table 3). In the next stage of the analysis, the 1920–1940 was also calculated to determine the overall trend for the whole period and the average of the above relative ratio for some keywords over the period.

It should be noted that the most appropriate statistical method for identifying general trends is the average. It gives the general characteristics of the studied feature of the statistical whole, while the average size of the analysed object is typical for the studied phenomenon. The data collected and systematised during the research is presented in appendices (3 tables, 23 diagrams) and may be relevant to the academic community in research related to propaganda, ideologies, Judaica, guerrilla warfare, the Ukrainian liberation movement (and Lithuanian support for it) in the interwar period.

Gauta / Received 2020 01 02
Priimta / Accepted 2020 02 26